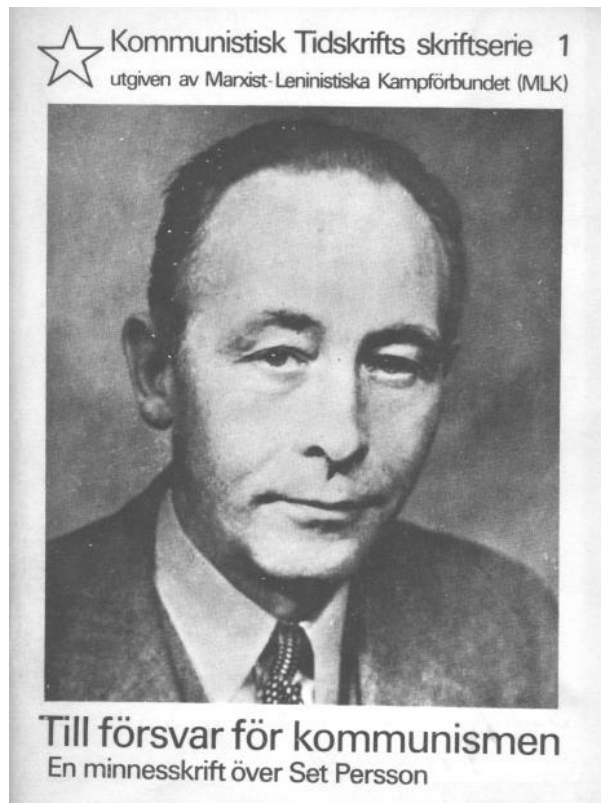

Till försvar för kommunismen

Utgiven 1971

Anmärkning: Hela broschyren, bortsett från bilder och bildtexter, är medtagen. Lästips tillfogade.

Innehållsförteckning

Förord.....	1
I. Set Persson, kort biografi.....	2
II. Komintern och Sveriges Kommunistiska Parti	4
Enhetsfronttaktiken	5
Ny period av kris, revolutioner och krig.....	6
SKP under Komintern.....	8
Splittringen 1929.....	9
Efter 8:e partikongressen	10
Händelserna i Sandarne och kampen mot lönesänkningsoffensiven	10
Generalstrejk i Sandarne	13
III. Sveriges Kommunistiska Parti på marsch åt höger.....	14
12:e kongressen 1944.....	15
SKP antar socialdemokraternas handlingsprogram som sitt eget.	15
1946: Illusionernas kongress.....	17
Metallstrejken	18
Motsättningarna i SKP om metallstrejken.	19
Det organisatoriska förfallet	22
Motsättningarna under 1946-47. Kritiken tar sig klarare former.....	22
Illusionerna brister	23
Kravet på självkritik reses på nytt. Oppositionen splittras	24
Utvecklingen 1950-1953.....	27
IV. 1953 års kongress	28
SKP sökte facklig enhet utan kamp – kapitulerade inför SAP.	29
SKP stöder SAP vid riksdagsvalen.....	30
SKP-ledningen driver igenom ekonomiskt stöd åt SAP-pressen.....	31
SKP:s förfall manifesteras i 1:a maj-frågan.....	31
Hetsen mot Set Persson på kongressen.....	31
V. Perioden efter kongressen	32
Uteslutningar av medlemmar i partiet.....	33
Vem utnyttjade fiendepressen.....	33
Likvideringen av det kommunistiska ungdomsförbundet.....	34
SKP:s ledning gör en medveten feltolkning	34
Set Persson organiserar kampen. SKA bildas.....	35
SKP:s revisionism tar sig allt öppnare uttryck.....	35
Opportunismen segrar i det sovjetiska kommunistpartiet.....	35
Chrusjtjov förnekar statens klasskaraktär.	36
Kinas kommunistiska parti tar upp kampen.....	37
Efterskrift	37
Lästips	38

Förord

Set Persson var en av Sveriges största marxist-leninister. Under hela sin levnad var han aktiv i den revolutionära rörelsen. Set Persson var en av förgrundsfigurerna i det svenska kommunistiska partiet, och var den som mest konsekvent tog upp kampen mot revisionismen inom SKP, när denna började framträda efter det andra världskriget. Han förstod även att analysera den internationella kommunistiska rörelsens utveckling och tog strid mot felaktiga idéer. Sålunda kritiserade han ledningen för Sovjetunionens kommunistiska parti när denna, med Nikita Chrusjtjov i spetsen, efter Josef Stalins död, började revidera den vetenskapliga socialismens teorier.

Set Persson bröt med SKP efter den skandalartade 16:e partikongressen 1953. Han fick aldrig uppleva att hans riktiga kritik av SKP:s opportunistiska anammades av partiets ledning och kader. Tvärtom förföll det svenska kommunistiska partiet alltmer efter den 16:e partikongressen. Set Persson fick inte heller uppleva att ett nytt revolutionärt kommunistparti skapades. Set Persson dog 1960 utan att ha måktat föra tillbaka den svenska revolutionära rörelsen till en riktig kurs.

I dag – 10 år efter Set Perssons död – står den revolutionära rörelsen inför uppgiften att på nytt skapa ett den svenska arbetarklassens kommunistiska parti.

En av förutsättningarna för att partibygget skall bli framgångsrikt, är att den revolutionära rörelsen förmår att analysera och dra de riktiga lärdomarna ur den svenska arbetarrörelsens historia.

Denna minnesskrift behandlar de år då revisionismen vann intrång och befästes i Sveriges kommunistiska parti, och kampen mot den felaktiga linjen. Att förstå detta skede är, som vi ser det, av avgörande betydelse för hur ett kommunistiskt parti skall skapas i Sverige, i dag.

MARXIST-LENINISTISKA KAMPFÖRBUNDET Förbundsstyrelsen

Förkortningar:

SKP	Sveriges kommunistiska parti
VPK	Vänsterpartiet kommunisterna
SAP	Socialdemokratiska arbetarpartiet
SKA	Sveriges Kommunistiska Arbetarförbund
SUKP	Sovjetunionens kommunistiska parti KKP = Kinas kommunistiska parti
Komintern	Kommunistiska Internationalen eller 3:e Internationalen
EKKI	Kominterns exekutivkommitté
AU	Arbetsutskott (t. o. m. 1943 Politisk byrå)
PS	Partistyreelse (t. o. m. 1943 "Centralkommitté")
CK	Centralkommitté
FCO	Fackliga Centralorganisationen

I. Set Persson, kort biografi

Set Persson föddes år 1897 i Stockholm, men växte upp i Hälsingland. Vid fjorton års ålder började han arbeta vid en fabrik. Tre år senare började han vid SJ och utbildades där i expeditions- och telegraftjänst. När Set Persson var 18 år gammal lämnade han Söderhamn där han hittills hade bott och stationerades de kommande åren vid olika järnvägsstationer i Hälsingland.

År 1916 gick han in i den då oppositionella socialdemokratiska ungdomsrörelsen. 1917 bröt det dåvarande socialdemokratiska ungdomsförbundet med SAP i protest mot att SAP-ledningen inte stödde de arbetandes allt hårdare kamp mot krigstidens olidliga levnadsförhållanden, utan i stället i riksdagen utvecklade ett allt intimare samarbete med kapitalisternas representanter. Vid brytningen 1917 intog Set Persson en riktig ställning och fick också med sig sin lokalorganisation in i den nya revolutionära organisationen.

När 1916 års bromsarstrejk bröt ut var Set Persson tågklarerare i Lörstrand. När strejken började, lämnade han sitt arbete för att aktivt deltaga i strejkkampen. För detta blev han avskedad. Set Persson återanställdes dock redan nästa dag – man hade ont om expeditions- och telegrafutbildat folk. År 1919 placerades han vid Söderålas station där han stannade tills han 13 år senare avskedades för andra gången. Värnplikten gjorde Set Persson vid kustartilleriet. Han deltog i och ledde demonstrationer mot den dåliga mathållningen och för detta blev han avkopplad från den underbefälsutbildning han hade satts på.

Socialdemokratiska Vänsterpartiet anslöt sig till den Kommunistiska Internationalen, Komintern, 1919, i samband med partisprängningen 1921 bytte partiet namn till Sveriges Kommunistiska Parti (sektion av Kommunistiska Internationalen). Set Persson var redan från början en av partiets mest medvetna och aktiva medlemmar.

Det nya partiets kader var inte enhetlig. Det borgerliga arbetarpartiet SAP utgjorde en lockelse för många av partiets medlemmar och SKP:s kommande historia skulle visa att opportunisten skördade många offer bland SKP:s medlemmar. Under 1920-talet sprängdes det kommunistiska partiet tre gånger: 1921, 1924 och 1929. Vid alla tre tillfällena var det grupper ur partiet som svek marxismens principer och efter kortare eller längre tid uppgick i det socialdemokratiska partiet. Vid dessa sprängningar tog Set Persson en riktig ställning och bekämpade opportunisterna. Han deltog aktivt i arbetet att stärka partiet efter varje sprängning.

Från år 1917 tillhörde Set Persson Svenska Järnvägsmannaförbundet. Åren 1922-24 var han ordförande för avdelningen i Söderhamn och förtroendet från yrkeskamraterna kunde avläsas däri att han valdes till ombud till samtliga ordinarie och en extra kongress. Dessutom valdes han till ett flertal lönekonferenser.

Efter dramatiska dagar 1932, efter det att militär året före mördat fem arbetare i Ådalen, ledde Set Persson i egenskap av styrelseledamot i Söderhamns FCO den stora lokala generalstrejken i Söderhamns skärgård som varade inte mindre än tio dagar: Ådalshändelserna fick sin fortsättning i 1932-års polisöverfall på de strejkande arbetarnas demonstration i Sandarne och Clemensnäs. Arbetarna i Sandarne demonstrerade mot strejkbrytare. Polis hade rekvirerats från Stockholm och andra orter för att skydda strejkbrytarna och bevaka de strejkandes demonstrationer. Polisen öppnade eld mot demonstrationståget i Sandarne. Tre arbetare sårades svårt. Vid de rättegångar, som följde på den monopolkapitalistiska statsapparatusens terrordåd, dömdes inte de som var ansvariga för att arbetarna beskjutits. *I stället dömdes de överfallna arbetarna.* Set Persson, som på fackföreningens uppdrag talat till demonstranterna, dömdes för deltagande i upplopp till fyra månaders straffarbete, avsättning från sin tjänst vid SJ och förlust av alla pensionsförmåner.

De som dömdes i samband med Ådals- och Sandarne-händelserna fick hårt straffarbete. De fick inte möjlighet till läsning eller några andra förmåner. Set Persson avtjänade sitt straff i ett av Sveriges värsta fängelser – det i Falun. Den borgerliga staten ville senare släta över det inträffade genom att

erbjuda de dömda amnesti. Set Persson erbjöds nåd med återanställning vid SJ vid två tillfällen. Båda gångerna tackade han nej. Set Persson ville inte ha nåd. Han ville ha rättvisa.

Under tiden i Söderala var han aktiv kommunalpolitiker. I fråga om duglighet som kommunal- och rikspolitiker hade han få jämlingar.

I mitten av 30-talet blev han ledamot av partiets högsta ledning, centralkommittén (fr. o. m. 1943 kallad partistyrelsen) och sedan också i politbyrån (fr.o.m. 1943 Arbetsutskottet).

Han fullgjorde även en lång rad andra uppdrag i det kommunistiska partiet. Han arbetade bl. a. som sekreterare i particentralen, som facklig och kommunal redaktör i tidningen Ny Dag, som ordförande i Stockholmskommunen, som riksdagsledamot och sekreterare i kommunistiska partiets riksdagsgrupp åren 1940-46, som stadsfullmäktigeledamot 1938-53, som ordförande i stadsfullmäktigegruppen åren 1938-46 samt som fastighetsborgarråd i Stockholm åren 1946-50. Alla dessa krävande förtroendeuppdrag fullföljde Set Persson på ett korrekt sätt i kommunistisk anda. Efter sprängningen 1929 stod Sveriges Kommunistiska Parti politiskt starkare än någonsin. Under hela trettioåret förde SKP en hård kamp mot den reformistiska SAP-ledningen. Partiet stod vid flera tillfällen i ledningen för arbetarklassens kamp. SKP tog initiativet till den Röda Fackliga Oppositionen /RFO/. RFO kom under SKP:s ledning att skörda vissa framgångar. SKP och RFO förmådde dock inte bryta SAP:s grepp över den svenska arbetarklassen.

Monopolkapitalet hetsade hårt mot SKP under de hårda klasskampsåren på 1930-talet. Under det andra världskriget ökade hetsen mot partiet ytterligare. Rena terrordåd utövades mot partiet. Tidningen Norrskensflammas tryckeri sprängdes av fascister varvid flera människor dödades. Partiets möten och enskilda medlemmar trakasserades. Speciella ”arbetsläger” inrättades var i många av partiets medlemmar fick tillbringa större delen av krigstiden. Partiets tidningar fick inte säljas i kiosker och inte heller transporteras på tåg och bussar. Många inom partiet föll undan för hetsen och började anpassa sig till det rådande läget. Set Persson tog åter kamp mot opportunisten. Han tillhörde dem som gav anpassningarna de mest svidande örfilarna. Saklig, logisk och skarp i formuleringarna skapade han respekt för den linje han företrädde.

I mitten av 1940-talet fick SKP – bl. a. som följd av Sovjets segrar i kriget – vissa framgångar i valen. Många inom partiledningen började då drömma om ministertaburetter och strävade efter att göra sig acceptabla hos reformister och borgare. Med partiordföranden Sven Linderot i spetsen slog man in på en för partiet mycket farlig linje.

Den kommunistiska agitationen och propagandan sattes allt mer i bakgrunden, den marxistiska skolningen eliminerades gradvis och i det fackliga arbetet drogs SKP:s kandidater ofta in till förmån för socialdemokratiska kandidater. Partiets arbete inriktades allt mer på parlamentariskt arbete. Allt detta skedde under förevändningen ”att upprätthålla enigheten inom arbetarklassen”.

Set Persson, med sin på marxistisk skolning och genom praktisk erfarenhet grundade politiska klarsyn, såg faran i partiets utvecklingsväg. Han kritiserade den opportunistiska linjen och krävde en marxist-leninistisk kurs. Hans omtanke om partiets enhet gjorde att han länge förde kampen mot opportunisten inom Partiledningen. När han slutligen utnyttjade sin rätt att på den 16:e partikongressen 1953 framföra sina åsikter inför partiets medlemmar, stämplades han av den övriga partiledningen som partifiende. Genom kvalificerat mygel och simpla manövrer tvingade så partiledningen Set Persson att lämna det parti han så länge kämpat för.

Efter sitt utträde ur partiet bildade Set Persson marxistiska studiecirklar. När Sovjetunionens kommunistiska partis kongress i februari 1956 i vissa stycken reviderade marxismen-leninismen på ett sätt som underblåste marschen mot höger inom bl. a. SKP, fann ledningen inom de marxistiska studiecirkelarna tiden mogen för ett fastare organisatoriskt samgående. Sveriges Kommunistiska Arbetarförbund /SKA bildades i juni 1956 med Set Persson som ordförande. SKA analyserade skoningslöst revisionismen inom SKP och SUKP.

Efter Set Perssons död (16/7 1960) föll SKA alltmer sönder. Medlemmarna i SKA gick antingen in i andra organisationer eller passiviserades.

II. Komintern och Sveriges Kommunistiska Parti

Det första världskriget, som var en följd av de imperialistiska staternas kamp för nyuppdelning av världen, inne bar enorma bördor för industriarbetare, bönder och kolonialfolken i hela världen. Kriget skärpte klasskampen; i Ryssland förvandlades de revolutionära massaktionerna till inbördeskrig och det ryska proletariet under ledning av det kommunistiska partiet tog makten. Världskapitalismens kris, klasskampens skärpning och inflytandet från Oktoberrevolutionen ledde till en rad revolutionära strider i Europa. Kommunistiska partier bildades i flera länder. En revolutionär kris skakade Europa.

Krigskrisen 1914-18 åtföljdes av den socialdemokratiska II:a Internationalens sammanbrott. De socialdemokratiska partiernas ledare röstade för krigskrediter och blev imperialiststaternas trogna propagandister i stället för att kämpa mot de imperialistiska kriget.

II:a Internationalens sammanbrott ställde på dagordningen frågan om bildandet av en ny International, förmögen att förena det europeiska och det amerikanska proletariets kamp med de koloniala folkens nationella befrielsekamp, för den proletära världsrevolutionen. 1919 bildades 3:e Internationalen på Sovjetunionens kommunistiska partis (SUKP) initiativ.

De revolutionära masstriderna ställde stora krav på partiernas enhetlighet och kampduglighet. Detta ledde till kravet på partiernas bolsjevisering, som beslutades 1920, då de 21 teserna antogs. Erfarenheterna från det ryska partiets kamp spelade en avgörande roll. På grundval av detta kunde organisationerna återuppbyggas och stärkas.

I försöken att stabilisera de kapitalistiska ekonomierna vältrade kapitalisterna i varje land över krisernas bördor på arbetarna. Arbetarnas levnadsförhållanden försämrades kraftigt. Inför de allt hårdare levnadsvillkoren ställdes krav på enhetlig kamp från arbetarnas sida.

På Kominterns 3:e kongress 1921 analyserades läget och taktiska riktlinjer för de olika partierna gavs. Beslut om enhetsfrontstaktikens systematiska tillämpning fattades. Erfarenheter samlades och riktlinjerna vidareutvecklades på den 4:e kongressen 1922.

Vi sammanfattar med några utdrag från resolutionerna antagna på den 4:e kongressen.

4:e kongressen tog upp kapitalets offensiv. Överallt sänktes arbetarnas reallöner, förlängdes arbetstiden och arbetarnas små rättigheter på fabrikena beskars.

”Då proletariet i alla länder, med undantag av Ryssland, icke utnyttjade det svaghetsstillstånd i vilket kapitalismen genom kriget inträtt till avgörande slag mot densamma, kunde bourgeoisin – tack vare socialdemokratins hjälp – slå tillbaka de kampberedda revolutionära arbetarna, åter befästa sin egen politiska och ekonomiska makt och börja en ny offensiv mot proletariet. Alla borgarklassens försök att efter världskrigets stormar åter få igång den internationella varuproduktionen och varufördelningen, skedde helt på arbetarklassens bekostnad. Kapitalets i världsomfattning systematiskt organiserade offensiv mot alla arbetarklassens vunna positioner omfattade alla länder.

....

Kapitalets offensiv, som under de sista åren antagit jättedimensioner, tvingar arbetarklassen i alla länder till försvarsstrider. Tusende och åter tusende av arbetare i de viktigaste produktionsgrenarna upptager striden. Och in i densamma träder alltjämt nya grupper av arbetare, vilka ha avgörande betydelse för samhällslivet (järnvägsmän, gruvarbetare, metallarbetare, stats- och kommunalanställda).

Dessa proletariet påtvungna strider förstör den av socialreformisterna och fackföreningsbyråkraterna bedrivna samarbetspolitiken med utsugarna. Dessa strider visar även de mest tillbakablivna skikten av proletariet det uppenbara sammanhanget mellan ekonomin och politiken.”

Efter att ha behandlat den ekonomiska offensiven, gick man över till den politiska. I detta sammanhang tog man upp fascismen.

”Då det tilltagande eländet alltmera revolutionerar massorna, även omfattar medelklassen, särskilt tjänstemännen och därmed undanrycker bourgeoisin möjligheten att i byråkratin ha ett absolut lydigt och tillräckligt verktyg, räcker icke längre de legala skyddsorganen till för bourgeoisin. Denna övergår därför till att överallt skaffa sig särskilda vita garden, som speciellt vänder sig mot alla proletariats revolutionära rörelser och som tjänar till att brutalt slå ner varje försök av arbetarklassen att förbättra sitt läge.”

Enhetsfronttaktiken

I resolutionen dras riktlinjer upp för kommunisternas arbete. Särskilt betonas vikten av tillämpandet av enhetsfronttaktiken:

”Enhetsfronttaktiken är kommunisternas erbjudande av gemensam kamp med alla arbetare, som tillhör andra partier eller grupper och med alla partilösa arbetare i och för försvarandet av arbetarklassens mest elementära livsintressen gentemot bourgeoisin. Varje kamp för det minsta dagsaktuella krav utgör en källa till revolutionär upplysning och skolning, ty kampens erfarenheter kommer att övertyga arbetarna om revolutionens oundviklighet och om kommunismens betydelse.

...

Det viktigaste i enhetsfronttaktiken är och förblir den agitatoriska och organisatoriska sammanslutningen av arbetarmassorna. Enhetsfronttaktikens verkliga framgång växer fram nedifrån, från arbetarmassornas eget djup.”

I detta sammanhang understryker man vikten av bevarandet av partiets självständighet:

”Tillvaron av självständiga kommunistiska partier och deras fullständiga aktionsfrihet gentemot bourgeoisin och den kontrarevolutionära socialdemokratien är den viktigaste erövring i proletariats historia och får av kommunisterna på inga villkor tillspilloges. De kommunistiska partierna förfäktar ensamma helt och fullt proletariats intressen.”

Frågan om makten behandlas också:

”Mellan den nuvarande perioden, som kännetecknas av den borgerliga reaktionens herravälde, och den revolutionära proletariats fullständiga seger över bourgeoisin ligger åtskilliga etapper och olika övergångsstadier är möjliga, Kommunistiska Internationalen och dess sektioner måste också ha dessa eventualiteter för ögonen: måste förstå att *i varje situation* försvara de revolutionära positionerna.”

Frågan om ”arbetarregering” och betingelserna för kommunisternas deltagande i sådana regeringar behandlas särskilt ingående:

”Arbetarregeringens mest elementära uppgifter måste vara att beväpna proletariatet, att avväpna de borgerliga kontrarevolutionära organisationerna, att införa en produktionskontroll, att lägga huvudparten av skattebördan på de rikas skuldror och att bryta den kontrarevolutionära bourgeoisins motstånd.

En sådan arbetarregering är möjlig blott om den födes genom massornas egen kamp och stöder sig på kampdugliga arbetarorgan, vilka skapas av de undertryckta arbetarmassornas understa lager.

...

Redan proletariatets försök att bilda en dylik arbetarregering kommer på förhand att stöta på det starkaste motstånd från bourgeoisins sida. Parollen arbetarregering är därför ägnad att samla proletariatet och utlösa revolutionär kamp.”

Den revolutionära krisen slutade med ett nederlag för arbetarna i ett stort antal länder utanför Sovjetunionen. Dessa nederlag var en följd av främst den politik som bedrevs av de socialdemokratiska ledarna. Dessa arbetade aktivt för att vältra över krisens bördor på arbetarna och därigenom uppnå en tillfällig stabilisering av kapitalismen.

Denna utveckling möjliggjordes också av den omständigheten att de kommunistiska partierna i stor utsträckning var outvecklade, illa kampberedda och oenhetliga och inte lyckades samla arbetarklassens majoritet bakom sig i avgörande lägen. Under den nästa perioden kom därför en av huvudsidorna i Kominterns arbete att vara partiernas konsolidering och bolsjevisering för förberedandet av de kommande masstriderna.

Ny period av kris, revolutioner och krig.

Den delvisa, tillfälliga stabiliseringen blev kortvarig. Vid kongressen 1928 fanns klara tecken på den annalkande ekonomiska världskrisen. Inför 7:e världskongressen 1935 sammanfattades läget vid den 6:e kongressen och utvecklingen efter denna i ett dokument utfärdat av Kominterns Exekutivkommitté: ”Från den skakade stabiliseringen till den andra perioden av revolutioner och krig.”

Vi sammanfattar genom utdrag ur denna. Inledningsvis kunde konstateras att Kominterns prognos bekräftats.

”Den 6:e Komintern-kongressen ägde rum 1928, då kapitalismens delvisa stabilisering ännu var kännbar, då man tydligt kunde fastställa ett starkt sammanväxande av de socialdemokratiska partierna och de reformistiska fackföreningarna med statsapparaten och företagarorganisationerna; då ”socialdemokratien övergick från det skamliga försvaret av kapitalismen till dess öppna understödjande” (6:e Komintern-kongressens teser), då socialdemokratien, som hade arbetarklassens flertal bakom sig, fortfarande överallt bredde ut sitt inflytande; då det ledande socialdemokratiska partiet, Tysklands Socialdemokratiska Parti, ännu satt i regeringen.

Under dessa omständigheter förkunnade socialdemokratien fortfarande en årslång blomstring för kapitalismen, den predikade ”ekonomisk fred” och ”ekonomisk demokrati” och ”organiserad kapitalism” såsom vägar för ”demokratins fredliga inväxande i socialismen”.

Kominterns prognos och målsättning var precis motsatt. Redan ett år före 6:e kongressen på SUKP:s 15:e kongress, yttrade kamrat Stalin: ”...ur själva stabiliseringen, ur det faktum, att produktionen växer, att handeln växer, att det tekniska framåtskridandet och produktionsmöjligheterna växer, under det att världsmarknaden, gränserna för denna marknad och inflytelseområdena för de enskilda imperialistiska grupperna förblir mer eller mindre oförändrade – just därur framväxer världskapitalismens djupaste och mest skärpta kris, som i sig döljer nya krig och faror för all stabilisering.”

6:e världskongressen konstaterade den tredje efterkrigsperiodens inbrott och gav vid karaktäristiken av denna period perspektivet om den kapitalistiska stabiliseringens sönderfall och om det revolutionära uppsvinget, perspektivet ”om en ny fas av krig mellan de imperialistiska staterna, av krig mot Sovjetunionen, nationella befrielsekrig mot imperialismen, imperialistiska interventioner och gigantiska klasstrider.”

Det *väsentliga*, det för utvecklingens dynamik kännetecknande under den sedan 6:e världskongressen förflutna perioden, är den kapitalistiska stabiliseringens förfall och den revolutionära krisens *mognande*, som utan tvivel försiggår olika i de olika länderna och icke rätlinjigt i varje enskilt land. Vid sidan av och i direkt samband med den revolutionära krisens mognande, och såsom bourgeoisins svar därpå, vidtog en ny våg av fascism och en stark skärpning av krigsfaran.”

Vid den 6:e kongressen lades stor vikt vid enhetsfrontstaktikens tillämpning. Inför den 7:e kongressen sammanfattades den allmänna huvudlinjen under perioden mellan den 6:e och den 7:e kongressen:

”Och den allmänna linje, som var försedd med parollen ”klass mot klass”, låg i att vi framhöll, att ”vi är det enda verkliga partiet för arbetarklassen”, att ”partiet riktigt måste kombinera alla kampens former och metoder, genom att det riktar huvuduppmärksamheten på ledningen av arbetarklassens massstrider.” Arbetarklassens masskamp kunde vi likväl inte leda utan ”att slå in på linjen att skärpa kampen mot socialdemokratien”, som då var i stånd att lägga oerhörda svårigheter i vägen för oss vid utvecklingen av masskampen och även gjorde detta.

Komintern förstod då nödvändigheten av att under parollen ”klass mot klass” föra kampen mot vår fiende – bourgeoisin och för dess skull *framförallt* skärpa kampen mot socialdemokratien och de reformistiska fackföreningarnas ledningar. Detta senare härledde sig under dåvarande förhållande därav, att sammanväxningen av spetsarna i de av socialdemokratien ledda arbetarorganisationerna med statsapparaten och företagarorganisationerna försiggick speciellt snabbt.”

Utvecklingen mellan 6:e och 7:e kongresserna 1928 respektive 1935 och det förändrade världsläget innebar socialdemokratins kris och fascismens framväxande

”Sedan dess har läget starkt förändrats. Socialdemokratien genomgår nu en kris och i några länder (Tyskland och Österrike) är den sönderslagen och har gjort bankrutt i de breda massornas ögon. Samtidigt har fascismen vuxit kraftigt och växer fortfarande, i det att den vinner de breda småborgerliga massorna

och vissa deklasserade skikt av arbetarna för sig samt i en rad länder rycker till sig statsapparaten, som den utnyttjar för terrorisering av arbetarna. Samtidigt har också stämningen bland arbetarklassens breda skikt ändrats, särskilt bland de skikt, som tidigare följde och ännu följer socialdemokratien. Hos de socialdemokratiska och partilösa arbetarnas breda skikt växer viljan till enhetsfront med kommunisterna, för kamp mot fascismen.”

Den fascistiska vågens orsaker och följder gick igenom. Det förändrade läget föranleder en förändring av enhetsfrontstaktikens tillämpning:

”Tidigare, efter Kominterns 6:e kongress tog sig enhetsfrontstaktiken uttryck däruti, att vi vid användandet av denna taktik i kampen mot bourgeoisin, vid mobiliseringen av massorna för denna kamp, vi redan från början stötte på ett avgörande motstånd från socialdemokratins sida, som hade arbetarklassens flertal bakom sig, och vi måste börja med det mest skoningslösa avslöjande av socialdemokratien. Även nu avslöjar vi socialdemokratins kompromisspolitik, men nu, inför socialdemokratins kris och de socialdemokratiska arbetarnas starkt utpräglade vilja till enhetsfront med oss, kan och måste vi omedelbart mobilisera de breda massorna genom enhetsfrontstaktiken och avslöja socialdemokratien under kampens utveckling. Det vill säga, att vi måste genomföra enhetsfrontstaktiken på så sätt, att de socialdemokratiska arbetarna däri inte under några omständigheter kan se en manöver från vår sida, som denna taktik ju inte heller i verkligheten är.

3. Kominterns 6:e kongress föreslog ”att förlägga huvudvikten vid enhetsfronten underifrån. ”Det uteslöt principiellt icke en samtidig användning av enhetsfront ovanifrån. Men då, vid tiden för Kominterns 6:e kongress, förefanns icke de nödvändiga förutsättningarna för användningen av enhetsfrontstaktiken ovanifrån. Nu kan vi, om vi än ytterligare lägger huvudvikten på enhetsfronten underifrån, icke avstå från kombinerad eller försök till kombinerad användning av enhetsfrontstaktiken underifrån med enhetsfrontstaktik ovanifrån – när detta är genomförbart utan principiella koncessioner – med alla härigenom följande förändringar i arten av kritiken mot socialdemokratien under upprätthållande av den egentliga kritiken.”

Slutligen behandlades frågan om kampens mål, motsättningar inom enhetsfronten och enhetsfrontstaktikens faror:

”Vi måste för det andra betänka, att socialdemokratien endast såtillvida träffar enhetsfrontsöverenskommelse med kommunisterna, som den därmed fyller en defensiv uppgift – avvärjande av fascismens offensiv med förenade antifascistiska krafter, försvar av arbetarnas demokratiska rättigheter mot fascismens offensiv samt försvärande och fördröjande av kriget. Socialdemokratien går in på enhetsfront med kommunisterna utan att lämna den borgerliga demokratins mark. Vi däremot fullföljer inte endast en defensiv – utan även en offensiv uppgift, vi vill inte endast slå tillbaka fascismens offensiv eller återigen jaga bort den från en eller annan erövrad position utan också slå fascismen och *bourgeoisins* klassherravälde överhuvud i spillror samt upprätta proletariets diktatur i form av sovjetmakt.

...

För oss är enhetsfronten ingen manöver. Vi underlättar för de socialdemokratiska massorna övergången till kommunismen därigenom att vi visar dem genom handling i samband med enhetsfrontens praxis, att vi allena *konsekvent* kämpar mot fascismen, mot kapitalets offensiv och mot krigsfaran. Vi döljer dock ingalunda enhetsfrontens huvudmål.”

Propagerandet av parollen om sovjetmakt ställs som central uppgift:

”12:e EKKI-plenum (EKKI=Kominterns exekutivkommitté), som konstaterade den revolutionära världskrisens mognande och att en ny omgång av revolutioner och krig omedelbart närmar sig, ställde samtidigt för den nuvarande perioden upp parollen om sovjetmakt som central politisk paroll.”

Erfarenheter summerades från användandet av denna paroll:

”Det gångna året har visat att ju mer massornas enhetliga kamp utvecklats, desto mottagligare har de blivit för vår paroll om sovjetmakt (Frankrike), desto snabbare har de kastat bort de socialdemokratiska fördomarna, desto snabbare har deras trängtan till kommunismen växt (Österrike), desto snabbare slutligen har de under en revolutionär situation trätt i kamp för sovjetmakten (Asturien).

Just därför skänker Komintern nu enhetsfrontens problem så stor uppmärksamhet.”

Slutligen analyserades de faror som hotar de kommunistiska partierna. Högerfaran bedömdes som huvudfaran, vilket inte betydde att vaksamheten mot vänsterfaran skulle slappna:

”Nåväl, denna fara ”att rygga tillbaka för den obestämda vidunderligheten hos sina egna mål” och faran för att de kommunistiska partierna kommer efter händelserna samt att arbetarklassen plötsligt kan bli överrumplad den faran är *för närvarande huvudfaran*.

Dock det faktum, att högerfaran under den närvarande perioden i sin helhet är huvudfaran, befriar oss i intet fall från skyldigheten att föra kampen på två fronter, ihågkommande detta, att den fara mot vilken vi har inställt kampen kan växa ut till huvudfara. Nu i synnerhet är den största vaksamhet erforderlig gentemot varje fara, som dyker upp och även åter kommer att dyka upp i sammanhang med nödvändigheten att använda den nya enhetsfronttaktiken i den vidaste utsträckning. För att utvidga användningen av enhetsfronttaktiken var man och är man tvungen att fortfarande här och där övervinna en tämligen stark ”vänster”, sektaristisk exklusivitet som, vilket man inte får glömma, nästan alltid sammanhänger med en högeropportunistisk passivitet.”

Händelseutvecklingen efter kapitalismens skakade stabilisering visade att Kominterns analyser och riktlinjer från de 6:e och 7:e kongresserna varit huvudsakligen riktiga. Detta har också föranlett de imperialistiska staterna att föra en oförsonlig kamp mot de kommunistiska partierna.

Det lyckades trots de ansträngningar som gjordes inte kommunisterna att mobilisera arbetar-massorna till den grad att det andra imperialistiska omfördelningskriget kunde förhindras. Däremot förhindrades fascistiska maktövertaganden i ett flertal länder.

Det andra världskriget kom att innebära oändliga kostnader för det arbetande folket över hela jorden. Det kom också att föra med sig stora framsteg för den progressiva mänskligheten. Den tyska, italienska och japanska fascismen led ett nederlag. Reaktionära regimer i Östeuropa kastades överända och grundvalen för en socialistisk omvälvning lades i Kina, Korea och Vietnam.

I kampen mot fascismen och världsreaktionen spelade det ryska folkets hjältemodiga kamp och den Röda Arméns insatser till försvar för det socialistiska Sovjetunionen, samt det kinesiska folkets nationella befrielsekamp mot den japanska imperialismens ockupation av Kina, en avgörande roll.

I och med att fascismen lidit nederlag trodde nu många kommunistiska ledare att världen nu var tryggad för en fredlig och progressiv utveckling. På flera håll tog de detta som intäkt för att inleda en klassarbetspolitik. De ville inte höra talas om proletariats diktatur och tog avstånd från klasskampen. När så imperialismen, med USA som drivande, skärpte kampen mot de socialistiska och progressiva krafterna, kom en del av dessa ledare att bli imperialismens öppna verktyg som t. ex. Tito i Jugoslavien. Andra gjorde självkritik. Dessvärre visade sig Gomulkas, Sven Linderots och andras uppgörelse med sina misstag varken vara ärliga eller djupgående.

Mot de avsteg från den revolutionära vägen togs kamp av framförallt Sovjets kommunistiska parti. Hårdast stod striden gentemot Tito-klicken i Jugoslavien.

Kampen som förekom var en kamp mot revisionismen. Den hade sin motsvarighet i Sveriges kommunistiska parti.

SKP under Komintern

Det svenska socialdemokratiska partiet var ett av den II:a Internationalens starkaste partier och Branting en av dess ledare vid första världskrigets utbrott. Partiet utvecklades under början av 1900-talet snabbt till ett klassarbetsparti inför de alltmer hårdnande masstriderna, särskilt under åren före storstrejken 1909. Under kriget tog SAP-ledningen ställning för det svenska monopolkapitalet mot de svenska arbetarna.

Oppositionen i partiet koncentrerades till socialdemokratiska ungdomsförbundet. Kampen kom att kretsa kring militärfrågan under kriget. Inför de allt hårdare masstriderna skedde en brytning 1917 och Socialdemokratiska vänsterpartiet bildades. I partiet samlades medlemmar med helt olika utgångspunkter för sin kritik gentemot SAP-ledningen. Det kom därför att bli mycket oenhetligt. De borgerligt liberala elementen dominerade till en början.

KRISEN KOMMER TILL SVERIGE

Produktionsindex	1929	1930	+ -
Järnmalm	204	152	-52
Järn och stål	148	114	-34
Trävaror	102	98	-34
Pappersmassa	158	143	-15
Generalindex	137	121	-16

Produktion månadsvis 1923/24 = 100

Partiets till en början mycket vaga konturer och de mycket stora meningsmotsättningarna som rymdes inom partiet, innebar att partiet hade mycket begränsade möjligheter att kunna utveckla en ledning för arbetarnas masskamp. Därför kom utvecklingen av partiet till ett kampdugligt parti, som i praktiken omfattade de riktlinjer Komintern dragit upp, att skärpa motsättningarna i partiet. Så kom partiets utveckling att ske genom två sprängningar 1921 och 1924, då mindre grupper lämnade partiet inför partiets bolsjevisering. Huvuddelen av båda dessa grupper återvände inom mycket kort tid till SAP.

Splittringen 1929

Inför den annalkande krisen mot slutet av 20-talet och den skärpta klasskampen kom återigen motsättningarna att skärpas i partiet. Dessa intensifierades efter Kominterns 6:e kongress 1928. En grupp i ledningen kring Kilbom-Flyg-Samuelsson förde fram teorin om ”den organiserade kapitalismen”, förnekade symptomen på den annalkande ekonomiska krisen och propagerade teorin om ”den krisfria imperialismen”. De förnekade också den svenska kapitalismens imperialistiska karaktär och menade att Sverige inte heller skulle beröras av en *eventuell* kris. Denna linje hade majoritet i Centralkommittén. Minoritetslinjen i centralkommittén stödde de analyser och riktlinjer som antagits på Kominterns 6:e kongress.

För att lösa motsättningar mellan den svenska partiledningens majoritet och den av 6:e kongressen fattade linjen, som var i överensstämmelse med det objektiva läget, tillsattes vid Kominterns Exekutivkommittés tionde plenum 1929 en speciell kommission för behandling av motsättningarna inom SKP. Kommissionen sammanträdde under augusti 1929 tillsammans med representanter från de båda riktningarna inom SKP:s ledning: K. Kilbom och A. Olsson för majoritetslinjen och S. Linderot från minoritetslinjen. Kommissionen utarbetade ett öppet brev till SKP:s medlemmar. Brevet redogjorde sakligt för de olika stridsfrågorna, visade upp vari avvikelserna bestod i partiets politik samt vari denna politik stod i motsättning till Kominterns linje. Kommissionen föreslog också att ingen kongress skulle inkallas förrän en bred partidiskussion genomförts, för att ge medlemmarna tillfälle att grundligt behandla problemen. Detta brev och detta förslag godkändes av samtliga representanter vid kommissionens möte – även Kilbom. Detta sätt att lösa motsättningarna stod i överensstämmelse med de kommunistiska principerna.

Hemma i Sverige bröts detta beslut av CK-majoriteten. Pressdiskussionen ströps och kongress inkallades, utan att medlemmarna hunnit sätta sig in i frågorna tillräckligt. Detta disciplinbrott tvingade Exekutivkommittén att suspendera delar av partiledningen i SKP. Kilbom-Flyg-Samuelsson svarade med att spränga partiet, utan att partiets medlemmar kunnat ta ställning till motsättningarna.

Den Kominternfientliga gruppens agerande innebar ett hårt slag för partiet. Tusentals medlemmar passiviserades. I detta läge inkallades den åttonde partikongressen i slutet på 1929.

Kongressen behandlade motsättningarna. Grundläggande enhet uppnåddes kring riktlinjerna från Kominterns 6:e kongress. Partisprängningen analyserades och i en resolution om läget i partiet behandlades dess orsaker: ”Deras (Kilbomgruppens) verksamhet begränsade sig huvudsakligen till partiets numerära stärkande liksom till stegrandet av partiets röstetal vid valen och prenumeranter för partipressen. Att uppfostra partiet i en anda, sotas skulle stegra dess kampduglighet och

revolutionära beslutsamhet samt skapa en klar bolsjevikisk linje, har denna partiledning betraktat som en underordnad sak...

Man konstaterade att partiets politiska skolning av medlemmarna försumrats, vilket i hög grad underlättat för ledningen att genomföra sin opportunistiska politik.

Efter 8:e partikongressen

Efter 8:e partikongressen fanns en grundläggande enighet inom partiet kring analyserna och riktlinjerna från Kominterns 6:e kongress. Detta innebar att partiet stod bättre rustat än tidigare för att förbereda sig för att utveckla en självständig ledning av de kommande masstriderna. Skolningen av partimedlemmarna höjdes. En teoretisk tidskrift – ”Kommunistisk Tidskrift” – började ges ut.

Utvecklingen kom mycket snart att bekräfta de analyser som Komintern utarbetat. I slutet av 1929 förvärrades den ekonomiska krisen och mot slutet av 1930 kom den till Sverige. Arbetslösheten ökade kraftigt. Med socialdemokratins hjälp satte monopolkapitalisterna igång en intensiv kampanj för mycket kraftiga lönesänkningar. SAP propagerade för nödvändigheten att inte kämpa emot denna med motiveringar som: man borde ”förbättra det svenska kapitalets konkurrenskraft” och ”man får inte strejka under kris”.

Många arbetare motsatte sig dessa försämringar och tog upp kamp till försvar för sina intressen. Genom att tillämpa enhetsfronttaktiken kunde det kommunistiska partiet vid flera tillfällen utlösa och leda försvarsstrider, vilket minskade försämringen för arbetarna. Därigenom kom partiets inflytande att kraftigt öka.

Händelserna i Sandarne och kampen mot lönesänkningsoffensiven

Under 1930-31 lyckades det för arbetare i Halmstad och Marmaverken att slå tillbaka krav på lönesänkningar. Mot arbetarna användes polis, militär och strejkbrytare.

För att hindra lönesänkningar strejkade arbetarna vid Marmaverken hösten 1930. Sympatiststrejker utlystes vid samma koncerns fabriker i Sandviken och Utansjö i Ådalen. Strejkbrytare värvades till de två arbetsplatserna i Ådalen för att lasta pappersmassa. Befolkningen i hela Ådalen gick till aktion mot strejkbrytarna och solidariserade sig med de strejkande. Under en arbetardemonstration mot strejkbrytarna i Lunde öppnade tillkallad militär eld och dödade fem personer. Illusionerna om staten som ett instrument ovanför klasserna brast för många arbetare. Minst 100.000 arbetare deltog i en proteststrejk och möten och demonstrationer ordnades över hela landet.

Inför avtalsuppsägningar kring årsskiftet 1931-32 förberedde så arbetsköparna omfattande lönesänkningar. För att förbereda den väntade lönesänkningsoffensiven i pappers- och sågverksindustrin sammankallades en konferens av den Röda Fackliga Oppositionen (RFO) i Hälsingland. Den hölls 6.9 1931 i Söderhamn. Konferensen underströk kraftigt att försvarskampen mot de väntade lönesänkningarna måste föras utan och mot de reformistiska ledarna i förbunds- och LO-ledningen. Ett förslag i avtalsrörelsen för sågverks- och pappersindustrin antogs. Ett huvudkrav var: inga lönesänkningar. Flera som varit ledande för konferensen och stött den uteslöts för sin medverkan i den av förbundsledningen. Så uteslöts en av de ledande vid marmarbetarnas kamp, Anders Bäckström.

I slutet av november sades avtalen inom metall, sågverks och pappers upp. Lönesänkningsoffensiven inleddes i metall.

Förhandlingarna strandade och ett medlingsbud lades fram på 6 % lönesänkning. Budet förordades av förbundsstyrelsen med Fritjof Ekman (SAP, ordf) och Oscar Westerlund (Kilbom, v. ordf) i spetsen.

Medlingsbudet röstades ned av arbetarna, och med SKP:s paroll om total strejk för ögonen tvingades förbundsledningen avslå kravet i början på januari. Arbetsköparna svarade med att lönesänkningar ändå skulle genomföras, med verkan från den 17-18 januari. SKP:s paroll om

allmän strejk vann ökat gensvar och förbundsledningen beslöt om partiell strejk från den 18 januari vid 9 industrier, för att leda denna till nederlag.

”Nytt” medlingsförslag lades fram, ny omröstning ordnades. Detta innebar fortfarande 6 % lönesänkning. Omröstningsresultatet gav vid handen att en majoritet bland den klart största gruppen, verkstadsarbetarna, var mot avtalet, medan totalt en knapp majoritet röstade för förslaget. Trots detta skrev förbundsledningen på avtalet den 3.2 utan att först publicera omröstningsresultatet. Nederlagsuppörelsen var ett faktum.

I metall lyckades det förbundsstyrelsen att driva igenom en nederlagsuppörelse. Efter metall var det sågverks tur. Ett svältavtal med 6-9 % lönesänkning på svältlönerna fördes ut till omröstning, och tillbakavisades med ca 5000 röster mot ca 2000. Trots detta skrev ledningen under avtalet, 15.2. Den 10.1 hade ännu en RFO-konferens hållits i Söderhamn med främst deltagare från sågverks, pappers och transport. Vid denna betonades särskilt oppositionens kampkrav samt nödvändighet av ett nära samarbete mellan de arbetslösa och de arbetande, för förverkligandet av enhetsfronten i kampen för såväl de arbetslösas som de arbetandes krav.

Mot nederlagsuppörelsen i Sågverks gick omgående avd. 185 i Svartvik i strejk den 17. 2 för RFO:s krav och linje. Pappersförhandlingarna uppskötts och arbetsköparna beslutade om genomförande av lönesänkningar med 6-12 %, från den 22.2.

Reformisterna i pappersledningen förberedde i detta läge en ny nederlagsuppörelse. Mönstret från uppörelsen i metall återupprepades: 1. lönesänkningar proklamerades 2. reformistledarna ”svarar” med partiell strejk vid 8 pappersmassefabriker. Att märka i detta sammanhang är att arbetsköparna ingått en överenskommelse med kapitalister från några andra länder (Norge, Finland, Tyskland m. fl.) om produktionsinskränkningar inom pappersindustrin under tiden 1.7 1931 – 30.6 1932.

SKP:s och RFO:s paroller var: utvidgad strejk till hela sågverks- och pappersindustrin under förverkligande av enhetsfronten underifrån, genom tillsättande av en av alla arbetare vald strejkleddning, utan och mot de reformistiska ledningarna och deras nederlagstaktik. Denna linje fick ett växande gensvar. Från avdelningar i Svartvik riktades en appell om utvidgad strejk till alla sågverksarbetare. Under RFO:s ledning utvidgades pappersstrejken till ytterligare två industrier: Kramfors och Ulfvik. Från allt fler avdelningar väcktes också krav till förbundsledningen om utvidgning av strejken.

Kilbomspartiets linje gick emot SKP:s linje, knäföll för den fackliga legalismen och arbetade intensivt för att få tillbaka de mot förbundsledningen strejkande arbetarna till arbetet. De ställde istället sådana krav som extra kongress.

Den 17.3 framlades ett nytt medlingsförslag som tillbakavisades med stor majoritet. Kravet på total strejk och oppositionen mot förbundsledningens nederlagstaktik växte. Detta fick till följd uteslutningar av avdelningen i Svartvik och de arbetare vid Kramfors och Ulfvik som stödde strejken.

En storm av protester och krav på de uteslutnas återintagande väcktes omedelbart. Kravet på total strejk växte.

Den 8.4 strandade så manglingarna och pappersledningen tog nu ut arbetarna i en totalstrejk. Detta var återigen en manöver från de reformistiska ledarnas sida. Före och under den partiella strejken hade ett reservlager pappersmassa lagts upp. Dessutom hade ett tjugotal, till arbetsgivarföreningen inte anslutna fabriker, undantagits från strejken. Därigenom var tillgången av pappersmassa garanterad för pappersbruken, som också var undantagna strejken: för dessa hade ett avtal skrivits under redan vid föregående omröstning, bakom ryggen på arbetarna. Därigenom var pappersproduktionen garanterad. Nu blev således transporten av pappersmassa till pappersfabrikerna en huvudfråga.

SKP och RFO tog kamp mot nederlagstaktiken från de reformistiska förbundsledningarnas sida. Parollerna ställdes: ”Utvidga strejken till alla pappersbruk och till hela pappersindustrin. Blockera all transport och lastningsarbete. Initiativ måste tas för ett samarbete mellan stuveri- och pappersarbetare. Omedelbart bildande av gemensamma kampkommittéer för förhindrande av lastning.” I

samband med uteslutningen av avd. 185 i Svartvik kallade denna till en kampkonferens i Svartvik i mitten på april.

Transportförbundet hade fört ut ett förslag till lönesänkingsavtal till omröstning i början på april. Transports avdelning 81 i Stugsund utanför Söderhamn avsåg enhälligt förslaget om lönesänkning, valde egen kamplledning och sände representant till Svartvikskonferensen. Lönesänkingsförslaget avsågs över hela linjen.

Vid Svartvikskonferensen antogs en resolution med bl. a. följande huvudkrav:

1. strejk mot lönesänkningarna
2. för löneökningar motsvarande varufördyringen
3. godkänn inga uppgörelser som innebär försämring av arbetarnas levnadsstandard. Utvidga pappersmassestrejken att omfatta hela industrin och utlösande av sympatiaktioner av hamn- och stuveriarbetarna.

Krav ställdes bland både massarbetarna och transportarbetarna på sympatiblockad av pappersmassa. Transports ledning förklarar att frågan är beroende av LO:s ledning# som säger nej och därigenom ställer sig i spetsen för organiserat strejkbryteri.

Den 30.4 beslöt Söderhamns transportarbetare enhälligt att stoppa all transport av blockerat massagods och sammankalla en lönekonferens till 8.5 för alla hamnar i Norrland. LO:s och transportledningens beslut ledde till en mängd protester. Ett exempel är Pappers avd. i Skoghäll: ”Avdelningen anser att nämnda av Landssekreterariatet fattade beslut är en indirekt legalisering av strejkbryteri istället för att man från detta håll i dessa dagar hade väntat raka motsatsen, nämligen en paroll om skärpt kamp mot strejkbrytarligorna.”

Lönekonferensen i Stugsund antog en appell om att följa Stugsundsstuvornas exempel och beslöt att ej acceptera några lönesänkningar. Transports avdelningar i Luleå, Lunde och Sundsvall var närvarande. Senare följde de Stugsundsarbetarnas exempel och beslöt om sympatiblockad. Mot arbetarna organiserades strejkbryteri. Transports förbundsledning uteslöt avdelningen i Stugsund i juni och ökade ansträngningarna på att splittra avdelningarna i Sundsvall, Lunde och Luleå. Dessa stod dock fast i detta läge. Den 22.6 lades ett ”nytt” medlingsförslag i Papperskonflikten fram med 7% lönesänkning. Arbetarna röstade nej. Flera avdelningar uttalade sitt fulla stöd till stuvorna i Stugsund vid omröstningen. En uppmaning om utvidgning av transportblockaden ställdes från Pappers avd. 35 i Svartvik. Ett gemensamt möte mellan Transport avd. 81 i Stugsund och Pappers avd. 42 i Sandarne hölls där man betygade varandra gemensam solidaritet.

Tiden för den överenskomna driftsinskränkningen löpte ut den 1.7. Kampen hårdnade och en offensiv förbereddes av treenigheten arbetsköpare-staten-de reformistiska fackföreningsledarna för att leda striden till nederlag. Attacken kom från flera håll:

1. Transportarbetarna i sympatiblockad hotades av arbetsköparna med 10 % lönesänkning med omedelbar verkan om de stod fast. Tidsfristen sattes till den 4.7. Transports ledning uteslöt kring den 28.6 avd, 138 i Luleå och förklarade att avdelningarna i Sundsvall och Lunde också skulle uteslutas om de inte upphävde sina beslut om sympatiblockad. Även för dessa sattes tidsfristen till 4.7.
2. Strejkbryteriinvasion förbereddes. SAF förklarade: De professionella strejkbrytargardena skall användas. LO-ledningen förklarade ”att det inte är att betrakta som brytare då förbundet inte legaliserat strejken.”
3. Beväpnade polisstyrkor gjordes redo att användas mot arbetarna.

Inför denna offensiv föll transportavdelningarna i Sundsvall och Lunde till föga och beslöt att upphöra med blockaden. Utanför Clemensnäs i Västerbotten och Sandarne skedde en upptrappning.

Generalstrejk i Sandarne

Den 6.7 beslöts om fridlysning av 7 områden i Söderhamns-trakten. 4 fartyg anlände för lastning och lossning. Lumpenor med strejkbrytare anlände till Söderhamn. Strejkbrytarfartyget "Gefle" blev något försenat efter en sympatistrejk av besättningen. 70 beridna poliser och ytterligare polisförstärkning begärdes. Brytarna anlände till Söderhamn kring den 8.7. Transportarbetare vid Vallvik, dit brytarna förts för att lasta, lade då ned arbetet. Inför arbetarnas motstånd lade brytarna själva ned arbetet och krävde starkare poliseskort för att kunna fullgöra sitt bryteri. Kraftiga sammandragningar av beväpnad polis skedde. Protestmöte i Sandarne med 500 personer krävde att brytarna och polisen skulle bort. Stugsundsarbetarna anordnade demonstration och strejkmöte den 9.7 mot strejkbryteriet och polissammandragningarna. På mötet talade Set Persson på fackföreningens vägnar tillsammans med Anders Bäckström, Marma.

Den beväpnade polisen gjorde efter mötet chock mot de demonstrerande arbetarna, med sabelanfall och pistoleld. Attacken skedde på den allmänna landsvägen, som inte var fridlyst. Tre arbetare sårades allvarligt. På kvällen samlades ett nytt möte som var för generalstrejk och sammankallade ett möte på söndagen. På detta var 2 000 arbetare närvarande. De beslöt om generalstrejk i Söderhamnsområdet tills brytare och polis försvunnit. I hela distriktet lades arbetet ned.

Liknande händelser inträffade vid samma tid i Clemensnäs.

Efter det misslyckade försöket att få igenom lönesänkningarna den 23.6 gjorde Pappers ledning en ny manöver. Ett förslag om att ge förbundsledningen fullmakt att skriva på avtal utan omröstning, fördes ut till omröstning den 13.7 under hot om att annars skulle underhållet till de strejkande dras in från och med den 18.7.

Arbetarna tillbakavisade kravet och underhållet drogs in. I detta läge kom Internationella Arbetarhjälpen (IAH) att under SKP:s ledning att intensifiera sitt arbete för att bistå de strejkande.

En ny manöver gjordes då från förbundsledningens sida. En konferens sammankallades till samma tidpunkt som förhandlingarna kring den 2.8. Denna konferens ger sig själv fullmakt att tillsammans med den förra förhandlingsdelegationen och förbundsstyrelsen skriva på avtalet, bakom arbetarnas rygg. Förhandlingarna drog ut några dagar, konferensen upplöstes men gav först förbundsstyrelsen fullmakt att tillsammans med den förra förhandlingsdelegationen skriva på avtalet. S3 godkände förbundsledningen ett avtal med 7 % lönesänkning. I denna manöver understöddes den reformistiska förbundsledningen av Kilbomspartiet.

Vid ett valmöte i Hudiksvall 5.9 häktades Set Persson. Polisen hade då sedan en längre tid varit på jakt efter honom. Han dömdes till 6 månaders tukthus.

Det lyckades genom den reformistiska ledningens försorg att driva genom en nederlagsuppgörelse. Som medel att tvinga arbetarna på knä hade använts professionella beväpnade strejkbrytargården, fridlysning, polistrupper, splittring av fackföreningsrörelsen, en ohejdad lögnkampanj, av LO-ledningen legaliserat strejkbryteri i transport med vidhängande nedpressning av transportarbetarnas löner. SKP underströk kraftigt linjen att arbetarna själva måste förbereda och i kampen välja egna, självständiga kampledning, utan och mot de reformistiska förbundsledningarna. Det lyckades inte SKP att ta över ledningen av försvarsstriderna och leda till seger i metall, pappers och sågverks 1931-32. Genom den styrka som mobiliserades och det ökade stödet för SKP och RFO blev dock lönesänkningarna inte lika stora som de skulle ha blivit om reformisternas ledning fått operera helt ostört.

Inför arbetarnas alltmer beslutsamma kamp och enhetliga uppträdande mot lönesänkningarna, gick monopolkapitalet och de reformistiska ledarna till offensiv. De reformistiska fackförbundsledningarna kände hur förbittringen över deras nederlagspolitik och samarbete med kapitalisterna, växte bland arbetarna. I strejkstriderna hade det kommunistiska partiets inflytande kraftigt ökat. För att göra sig kvitt den opposition, som nu växte sig stark satte de reformistiska ledarna in en uteslutnings-

kampanj mot ”oppositionella arbetare”. SKP tog med kraft en enhetlig kamp mot uteslutningspolitiken. Kampanjen för uteslutna arbetares återinträde ledde i många fall till gott resultat.

Vid Kominterns 7:e kongress stod partiet politiskt och numerärt starkare än någonsin förut.

Det förändrade världsläget kring 1935 – fascismens framväxt och krigsförberedelserna – ställde nya uppgifter för partiet. Kampen utvidgades till en bred kamp för att ena arbetarmassorna i enhetliga aktioner mot reaktion och fascism.

Ett stort hinder för enhetens uppnående var socialdemokratien, som i Sverige fortfarande hade starkt stöd hos massorna. Partiets linje om enhet gentemot fascismen vann dock gehör på många ställen. Detta försvårade för monopolkapitalet att genomföra de försök till stöd åt de tyska krigsansträngningarna som förekom.

Detta föranledde också borgerlig och socialdemokratisk press att skärpa kampen mot partiet. Den antikommunistiska propagandan intensifierades, förföljelser anordnades och många medlemmar blev inspärrade i militärläger under kriget. Under de år som det såg ut som om Nazi-Tyskland skulle vinna kriget var den antikommunistiska hetsen som störst. Den kommunistiska pressen var belagd med transportförbud. Cirkulär utfärdades med förbud mot att välja kommunister till förtroendeuppdrag i fackföreningarna. Partiet gick till kamp mot en svensk uppslutning till fascisternas angrepp mot socialistiska Sovjetunionen. Man vann stor anslutning och de långt framskridna planerna på att förbjuda partiet stäcktes då statsapparaten märkte att partiet lyckades mobilisera en kraftig opinion i fackföreningarna och på andra ställen mot lagförslaget.

Sammanfattningsvis kan sägas att partiet, under perioden från SKP:s 8:e kongress 1929 till Kominterns upplösning 1943, i huvudsak följde de riktlinjer som drogs upp på Kominterns kongress. Dessa tillämpades på ett i huvudsak riktigt sätt och partiets inflytande och förtroende hos massorna ökade. Misstag gjordes och brister fanns hos partiet. Det lyckades inte partiet att bryta det socialdemokratiska partiets massbas. Skolningen av SKP:s kader och sympatisörer hade fortfarande brister. Så var även fallet med den interna diskussionen om de allmänna riktlinjerna för partiets verksamhet.

Under hela denna tid arbetade Set Persson aktivt i partiet. Under den första perioden arbetade han i Hälsingland. Här spelade han en betydelsefull och ledande roll vid strejkkampen i Sandarne. Vid mitten av 30-talet valdes han in i partiledningen och fick uppgifter i Stockholm, där han sedan var verksam i partiet fram till 16:e partikongressen 1953 och därefter i SKA.

III. Sveriges Kommunistiska Parti på marsch åt höger

Förföljelserna under de första krigsåren gjorde att partiet var tvunget att fungera i en slags halvlegalitet. I takt med Nazi-Tysklands motgångar och partiets kamp måste statsapparaten, den reformistiska fackföreningsbyråkratin och de andra krafter, som hetsade mot partiet, göra reträtter. I omvandlingen av partiet från en halvlegal organisation till en legal, lurade flera faror. Under de svåra åren hade den inre diskussionen om partilinjen liksom studierna blivit lidande. När trycket släppte på partiet åtgärdades inte detta utan bristerna kvarstod. Vidare låg det en fara i att när staten var tvungen att acceptera partiets legalitet, partiet greps av illusioner om den borgerliga demokratin och den reformistiska ledningens karaktär. Partiledningen gick inte fri från detta heller.

Komintern upplöstes 1943 under brinnande världskrig. SKP stod därmed utan sin ledning och utan eget program.

Man samlade detta år en rikskonferens som beslöt om att tillsätta en programkommission, vars arbete skulle vara klart till kongressen året därpå.

På konferensen slogs fast att man vidhöll enhetsfrontstaktiken. Men i den konkreta utformningen av denna taktik ser man tecken på en förvanskning av enhetsfronten och förhållandet till socialdemokratien.

Ett exempel på detta är resonemangen kring 1:a maj: I denna fråga var linjen att söka åstadkomma gemensamma demonstrationer med socialdemokratin. När detta misslyckades skulle kommunisterna gå med i socialdemokratin tåg utan egna fanor och banderoller. Det uttalades ett generellt förbud från partiledningens sida mot separata förmöten (AU 18.2 1944).

I första maj-tågen invände ofta medlemmar mot att kommunister och deras sympatisörer skulle vara med i firanden, som utnyttjades av socialdemokrater för att angripa SKP. På detta svarade partiets sekreterare:

”Ja. Det kan tänkas att en del talare som socialdemokraterna sänder ut första maj inte är klyftigare än att de angriper det kommunistiska partiet, och under sådana förhållanden kan ju ett sådant obehag inte undvikas. Men känslorna får inte ta överhanden i politiken. Förnuftet måste alltid bestämma.” (Gunnar Öhman: Skadliga strömningar i partiet. Kommunistiska meddelanden nr 2 1943)

12:e kongressen 1944

På SKP:s 12:e kongress 1944 antogs ett mycket kortfattat principprogram. Det byggde på Erfurt-programmet. Anledningen till det var taktisk. SAP var vid samma tid i gång med att helt omforma sitt principprogram. Deras gamla byggde också på Erfurt-programmet.

Erfurtprogrammet kallades det program som den tyska socialdemokratin antog 1891. Utmärkande för det är att frågan om statens klasskaraktär, revolutionens nödvändighet och proletariats diktatur, förbigås. Genom att anta ett liknande hoppades man på att vinna insteg bland vänstersossar. (Se G. H. Hermansson: Kommunistisk programdebatt i Kulturfront 3-4 1944 och Hilding Hagberg: Vårt program, Sthlm 1944)

SKP:s nya program var i likhet med Erfurt-programmet vagt på den viktiga frågan om staten och revolutionen. Det sägs att:

”Det är arbetarklassens historiska uppgift att i förbund med övriga utsugna och utplundrade klasser erövra den politiska makten och skapa sin egen demokratiska stat för att upprätta en socialistisk samhällsordning.”

Bristen med ovanstående skrivning är att man inte klart och entydigt slår fast huruvida socialismen uppnås genom revolutionärt maktövertagande eller om den kan uppnås genom en reformering av statsapparaten.

Den går att tolka i båda riktningarna. Vagheten på denna punkt underlättade ett överslätande av motsättningarna inom partiet. I följd med att revolutionen inte tas upp förbigås också frågan om arbetarklassens beväpning. Det finns ej heller något med om det kommunistiska partiet och dess roll.

Termen ”proletariats diktatur” används inte. Motiveringen var rent opportunistisk: diktatur låter inte bra. När ämnet tas upp i programmet betonas den demokratiska sidan av arbetarklassens herravälde men dess karaktär av klassherravälde tas ej upp.

Att SKP i sitt principprogram på ett vagt och otillfredsställande sätt behandlade frågan om vägen till socialismen visade sig inte vara någon tillfällighet. Senare utnyttjades oklarheten i grunderna för att propagera den parlamentariska vägen till socialismen.

SKP antar socialdemokraternas handlingsprogram som sitt eget.

Den mest uppseendeväckande tilldragelsen på partikongressen var att SKP antog det socialdemokratiska handlingsprogrammet som sitt eget.

Några dagar innan SKP:s kongress hade en socialdemokratisk arbetsgrupp presenterat de s. k. 27 punkterna. Dessa skulle antas av SAP som handlingsprogram under namnet Arbetarrörelsens efterkrigsprogram. På stående fot beslöt Linderot och hans närmaste krets att rekommendera kongressen att ta efterkrigsprogrammet som SKP:s handlingsprogram. Så skedde också.

Partiets ordförande Sven Linderot tog i sitt inledande anförande upp efterkrigsprogrammet till behandling. Han antyder i sitt anförande att programmet kan innebära en inledning till ändrad inställning från den socialdemokratiska ledningens sida. Han konstaterar att programmet innehåller en rad förslag om förbättringar för arbetarna, som höjda löner, sänkta priser, lägre hyror osv., men analyserar också programmets målsättning. Han konstaterar att delar av programmet och dess målsättning innebär illusioner om socialismens genomförande genom kapitalismens gradvisa inväxande i socialismen:

”Det finns ur kommunistisk synpunkt inte mycket att anmärka mot denna målsättning, då den egentligen anger den ekonomiska lösning som socialismen ställer såsom alternativ till det kapitalistiska systemet. Det är bara den haken att detta program inte kan genomföras så länge kapitalismen består. De som framlagt programmet har emellertid inte utdömt kapitalismen utan vill genomföra sina planer inom dess ram.”

Han tonar ner dessa illusioner och ansluter sig till programmet i dess helhet:

Det avgörande för vårt ståndpunktstagande till detta program är emellertid inte frågan om hur mycket av försök till illusionspolitik som ligger bakom detsamma. Avgörande för oss är frågan om dess innehåll. Och härvid måste konstateras att arbetarrörelsens kommitté för efterkrigsplanering formulerat en rad positiva och riktiga synpunkter av stor betydelse för den svenska arbetarklassens kamp.

Vi skall allvarligt gå in för detta arbetarrörelsens efterkrigsprogram och utlösa aktioner bland massorna för genomförandet av alla de punkter som är fotade på verklighetens mark.”

Frågan om skillnaden mellan den proletära och den borgerliga demokratin och kommunisternas syn på staten behandlar han knappast alls. Vägen till socialismens genomförande lämnar han öppen, men antyder den parlamentariska vägens möjlighet:

”Det är därför på tiden att den nuvarande samlingsregeringen får träda tillbaka för att ersättas med en framstegsvänlig regering, en verklig vänsterregering i detta ords djupaste mening. Bakom en sådan vänsterregering kan hela den svenska arbetarklassen, de arbetande bondemassorna och alla progressiva borgerliga grupper samlas som vill en framstegsvänlig politik på den grundval som skisserats bl. a. i arbetarrörelsens efterkrigsprogram.

...

När vi föreslagit kongressen att ansluta sig till dessa båda program, (SKP:s grundsatser och SAP:s handlingsprogram. Vår anm.) förutsattes alltså inte att vi omedelbart går in i en revolutionär situation där maktfrågan ställs på dagordningen, då kampen rör det kapitalistiska systemets störtande och upprättandet av arbetarnas socialistiska samhälle. Kan dessa båda program genomföras på vanliga parlamentariska vägar, genom fackliga förhandlingar, avtalsuppgörelser, lagstiftning, riksdagsbeslut, regeringsåtgärder o. s. v. är vi kommunister helhjärtat beredda att understöda en dylik utveckling.” (Beträffande principerna för arbetarregering, som Linderot tar upp i formen av vänsterregering, se sid överst.)

Vad var nu efterkrigsprogrammet? Det innehöll en del radikala förslag beträffande socialpolitiken. Som helhet kan programmet sammanfattas som klassarbetspolitik på ny och högre nivå. På pränt var här satt den utökade ekonomiska roll som staten har i ett statsmonopolistiskt stadium. Denna politik förekom öppet på 30-talet och borde inte ha varit någon nyhet för SKP:s ledning. SKP hade visserligen kritik att rikta mot en del punkter. Efter ett par år hade man glömt även denna.

I stället för att stödja och verka för de punkter som var positiva för arbetarklassen, valde man att stödja programmet i dess helhet.

Bara ett år tidigare hade man varit medveten om vad som skulle komma. Nu fann man det bekvämast att glömma följande ord:

”Vi skall inte tro att bourgeoisin saknar förmåga att manövrera t. o. m. bättre nu än efter föregående krig. Socialdemokratin kommer att vara med och söka rädda det borgerliga samhället med nya metoder, med Beveridgeplaner (engelsk liberal som konstruerade projekt i stil med efterkrigsprogrammets. Vår anm.), som förkunnar att ingen skall svälta, ingen skall vara arbetslös o. s. v. eller andra vackra löften. Och kanske skall arbetarna, medan bourgeoisin återigen får tid att ordna sig i de nya förhållanden, som kommer, återigen fästa tillit till vackra framtidsplaner för att sedan stå där bedragna.” (Sven Linderot: Svensk arbetarrörelse i brytningstid s. 392 Tal på rikskonferensen 1943

I och med konferensen 1943 och kongressen 1944 var SKP inne på en farlig väg. Partiets principprogram var vagt formulerat, avgränsningen högerut var suddig och principerna för enhetsarbetet inom arbetarklassen oklart formulerade. SKP:s historia kom härefter att bli de kränkta principernas.

Det var inte så att vägen till förfallet var oundviklig och ödesbestämd. Men en kursändring i revolutionär riktning hade krävt en uppgörelse med opportunisten och en grundlig självkritik,

1946: Illusionernas kongress.

I flera fackliga val och i riksdags- och kommunalvalen 1944 och 1946 vann SKP röstframgångar. Man tolkade detta som bekräftelse för en riktig linje. I verkligheten var framgångarna i mycket vanna utan egen förskyllan. SAP-ledningens arbetarfientliga politik och Sovjets röda armés segrar var viktiga orsaker till framgångarna. Kommunisterna kom in i riksdagsutskott och i Stockholm fick man en borgarrådsplats. Inte minst detta bidrog till att väcka illusioner inom partiledningen.

Under de följande åren följde en rad ställningstaganden av SKP som utgjorde en uppluckring av den marxistiska teorin.

1945 formulerades tesen om att den fredliga vägen till socialismen var framkomlig i Sverige. Vad man menade var att socialismen kunde genomföras genom att den borgerliga staten utfärdade förordningar därom:

”Vi ger vår anslutning till strävandena att på vanliga demokratiska vägar, genom förhandlingar, avtalsuppgörelser, lagstiftning, riksdagsbeslut, regleringsåtgärder o. s. v. komma framåt på fredlig väg och vi erkänner att denna väg kan vara framkomlig.”

Denna syn fördes fram av Arbetsutskottet på ett partistyrelsemöte i mars 1945. Partistyrelsen antog detta som sitt eget ställningstagande. Föredraganden från AU var – då Sven Linderot var sjuk – Set Persson. Nils Holmberg har senare omvittnat: ”Det var kamrat Set Persson som sade det. Men det var inte hans privata uppfattning.” (Partistyrelsemöte 28-30/10 1950.)

Partiets 13:e kongress 1946 bildar höjdpunkten på och ett klarläggande av den linje partiet slagit in på efter kriget. Här beslöts om en utvidgning av efterkrigsprogrammet till ett ”Demokratins handlingsprogram”. Sven Linderot höll ett inledningstal, där han preciserade sina synpunkter från 1944 års kongress på de viktigaste frågorna om inställningen till socialdemokratien och socialismens genomförande.

Inledningsvis konstaterade han ett förändrat förhållande till den socialdemokratiska ledningen:

”Vi har att utforma partiets politik i den för oss helt nya situation, vilken främst karaktäriseras av att vårt parti inte längre är ett oppositionsparti, utan medverkande och medansvarigt i hela arbetarrörelsens insatser för att genomföra en ny politik i landet, en politik som hittills nått sitt främsta uttryck i Arbetarrörelsens efterkrigsprogram, vilket även utgör regeringens aktuella handlingsprogram.”

SKP:s förändrade förhållande till socialdemokratien klargörs i synen på efterkrigsprogrammet, som nu är mer entydig:

”Full sysselsättning, effektivitet i näringslivet, demokrati, höjd levnadsstandard, statlig planläggning och ledning av produktion och konsumtion där så ur allmännyttans synpunkt erfordras för att åstadkomma önskade resultat – dessa riktlinjer öppnar för en fredlig övergång till socialismen.”

I och med det förändrade förhållandet väcktes frågan om partiernas sammanslagning:

”Vilken grund, vilka förutsättningar måste finnas för att man skall kunna skapa ett demokratiskt block? Politisk enhet ifråga om de aktuella problemen inom arbetarklassens avgörande skikt är den nödvändiga grundvalen härför. Vi är ett gott stycke på väg att skapa denna politiska enhet, men det är trots allt ett gott stycke väg innan vi nått dit. Och därefter måste man ta sikte på att skapa organisatorisk enhet i den socialistiska arbetarrörelsen genom sammanslagning av socialdemokratiska och kommunistiska partierna.

I vårt land står frågan om sammanslagningen av de båda arbetarpartierna ännu inte på dagordningen. Organisatorisk samling måste i regel förberedas genom samverkan i enskilda aktioner, genom att

partierna ömsesidigt närmar sig varandra i de dagspolitiska frågorna, i kommunalpolitik, fackföreningspolitik o. s.v., vilket överbygger klyftorna mellan partierna och för till politisk enhet.”

Behandlingen av demokratibegreppet framhäver ytterligare att vägen till enhet skall nås genom eftergifter från SKP:s sida, som innebär total underkastelse inför socialdemokratin och dess ideologi:

”På så sätt kan man finna ett gemensamt begrepp för demokrati. Ideologier och extrema doktriner får därvid skjutas i bakgrunden för att man skall kunna få fram en genomsnittligt gångbar formel för demokratin, utformad enligt dagens objektiva läge och betingelser, och som kan vara brukbar i hela den etapp i samhällsutvecklingen i vilken vi befinner oss i efter krigets slut.”

Oklarheterna i avgränsningarna i det 1944 antagna principprogrammet hade härmed utnyttjats för att föra in partiet på en väg som klart stod i motsättning till marxismen-leninismen.

Det fanns många i partiet som blev oroade av den nya kursen. Flera partiorganisationer rapporterade att radikala arbetare vägrade gå med i SAP:s klassamarbetståg den 1:a maj, i vars svans medlemmarna i SKP var hänvisade att hålla till. Den underdåniga inställningen till socialdemokratin, de liberala medlemskriterierna och bristen på studier tas kritiskt upp av flera partiorganisationer. All kritik avfärdas som sekteristisk. Man talade vitt och brett om faran för sekterism, men aldrig om faran för högeropportunisten.

Oppositionen mot utformningen av partiets linje skar igenom hela partiet och återfanns också inom partiets högsta ledning. Denna opposition var inte enhetlig och konsekvent. Allt efter att klassmotsättningarna skärptes och partiet tog det ena högeropportunistiska steget efter det andra, klarnade den. Av de som i olika stor utsträckning kan betecknas som oppositionella, var Set Persson den som kom att klarast och mest konsekvent ta upp kampen mot opportunisten.

De motsättningar som fanns i partiet skärptes på allvar i och med efterkrigstidens största massaktion – metallstrejken.

Metallstrejken

Metallstrejken är en av de största strejkerna i den svenska arbetarrörelsens historia. Den omfattade mer än 100.000 arbetare och varade i 5 månader.

Det ekonomiska läget för arbetarklassen var vid denna tid bekymmersamt. Under de första krigsåren pressades lönerna ned. Från krigsutbrottet till 1942 sjönk reallönerna för industriarbetare med uppskattningsvis 20%. Samtidigt steg produktionen i maskinindustrin så gott som oavbrutet. 1942 konserverades detta orättvisa förhållande genom ett statligt pris- och lönestopp. Inför avtalsrörelsen 1944-45 uppmanade LO:s representantskap de enskilda förbunden att icke kräva generella lönehöjningar.

I september 1944 hölls metallindustriarbetarförbundets avtalskonferens. Förbundsledningen föreslog en 8 öres löneförhöjning som förhandlingsbud. Styrelsen sade samtidigt om detta bud att det skulle bli omöjligt att nå. Konferensen vände sig mot styrelsen och fastslog istället 15 öre som sitt bud. En underhandlingsdelegation valdes. Den kom att bestå av 8 kommunister och 2 partilösa. Därutöver tillkom 5 representanter från förbundsstyrelsen och 4 från gjutareförbundet.

Avtalsförhandlingarna strandade på verkstadsföreningens orimliga motbud försämringar av avtalen. Anledningen till att arbetsköparna riskerade en strejk i detta läge får sökas i 2 förhållanden. För det först så höll verkstadsindustrin på att genomföra en omfattande omläggning från krigs- till fredsproduktion. Därför var man inte så känslig för en arbetsnedläggelse. För det andra kunde arbetsköparna i alla lägen räkna på förbundsledningen och dess ordförande Westerlund. Dessutom tillkom förhoppningarna från arbetsköparna, staten och LO-ledningen om att en långvarig och resultatlös strejk skulle kväsa det radikala uppsvinget bland arbetarna.

Förbundsledningen anordnade då en omröstning i januari 1945 bland medlemmarna om huruvida man skulle faststå vid kraven eller sänka dem. Arbetarna röstade nej till en nedprutning av kraven.

Denna omröstning, liksom de andra under strejken, var enligt stadgarna inte bindande för förbundsledningen. I LO:s och förbundens stadgar ges ledningarna nämligen den så kallade vetorätten. De kan själva bestämma. (vetorätt=rätt att förbjuda)

Förbundsledningen hade således enligt stadgarna efter första omröstningen två förhandlingsalternativ. 1. Man kunde sätta sig över medlemmarnas vid omröstningen uttalade vilja och återuppta förhandlingarna med prutade krav. 2. Låta arbetarna gå ut i en av förbundet ledd strejk.

Förbundsledningen valde det senare.

Betydde detta att förbundsledningen, som stod som ledning av strejken därmed valde att bli en fast kamplledning för arbetarna? Nej, inte alls. Metalls styrelse med ordföranden Oscar Westerlund i spetsen, motarbetade konsekvent arbetarna för att i sluttampen helt öppet förråda dem.

Vad SKP:s ledning i detta läge borde ha gjort, var att förbereda arbetarna på detta och att ta upp frågan om ledningen av strejken. Men det gjorde man inte. Utan man agerade istället utifrån

”en förhoppning om att då medlemmarna så klart markerat sin vilja skulle förbundsledningen dock följa den kurs medlemmarna önskade.” (Knut Tell: Fakta om metallstrejken, Sthlm 1945)

Under strejken hölls sammanlagt fyra omröstningar bland metalls medlemmar. I samtliga led förbundsstyrelsen nederlag. Förbundsstyrelsen sammankallade också ytterligare avtalskonferenser. Den tredje blev den avgörande. Westerlund förberedde den noga och lyckades få igenom ett beslut med två rösters majoritet att underhandlarna skulle få direktiv om att överge 15-öreslinjen och istället gå in för 8 öre. Underhandlarna ansåg sig tvungna att följa avtalskonferensen. För att få ut avtalet till omröstning skrev de under ett bud från medlingskommissionen. I den fjärde och sista omröstningen avvisade arbetarna 8-öreslinjen. Då vidtog Westerlund det steget att skriva under ett avtal.

Förbundsledningen utnyttjade först nu sin vetorätt.

Majoriteten av arbetarna hade uttalat sig för fortsatt strejk och strejkledningen förrått dem. SKP accepterade detta. I ord restes en viss kritik, men frågan om strejkledningen togs inte upp. SKP borde ha ställt en handlingsparoll som: ”Kamp mot vetorätten – fortsatt strejk” – men det gjorde man inte.

Det fanns en mycket naturlig förklaring till varför förbundsledningen satte in en stöt fr. o. m. tredje avtalskonferensen och sedan undertecknade ett avtal mot medlemmarnas uttalade mening. Det var nämligen så att verkstadsföreningen börja de få direkta svårigheter. Undertecknandet av avtalet skedde i det ögonblick arbetsköparna blev verkligt sårbara.

Motsättningarna i SKP om metallstrejken.

Kring taktiken uppstod allvarliga motsättningar i partiet. Skärningspunkten för dessa motsättningar blev läget inför den fjärde omröstningen.

Den följande redogörelsen bygger på en genomgång av partistyrelsemötet 13-14 oktober 1945. Detta möte inträffade efter det att strejken var avblåst. Frågan gällde om partiet skulle rekommendera arbetarna att rösta ja eller nej efter att metalls styrelse pressat ned budet från 15 öre till 8 öre på den tredje avtalskonferensen. Det var partiets arbetsutskott som hade avgörandet och i detta fanns företrädare för bägge linjerna. De som talade för återgång till arbetet och 8 öre var bl. a. Fritjof Lager och Sven Linderot. Nej-linjen, som innebar fortsatt strejk och ett fasthållande vid kraven företrädde av bl. a. Set Persson och Gustav Johansson. De senare var i minoritet. Likväl kom partiet att rekommendera en nej-röstning. Sven Linderot redogjorde för orsaken:

”Majoriteten var för att rösta ja men vi förklarade att risken för vårt parti vax så stor. Vi skulle förlora så mycket medlemmar. De skulle lämna in sina medlemsböcker, såvida inte varenda en var enig att vi skulle rösta ja. Sen fick vi naturligtvis majoriteten för nej. Så skrev Westerlund under vid bordet.”

De som förespråkade återgång trodde inte på risken av att Westerlund skulle göra upp trots medlemmarnas eventuella nej-röstning. Den enda som förutsåg detta var Set Persson:

”Det var bara Set Persson, som trodde på att Westerlund skulle göra upp vid bordet.” (Sven Linderot)

Motiveringarna för en ja-röstning var främst två. Lager framhöll att det förelåg stora möjligheter att det skulle bli majoritet för ja. Därför borde också SKP gått in för ja. Det andra argumentet gav Sven Linderot uttryck åt:

”Deras (metallarbetarnas, vår anm.) kampvilja var prövad och inte misstrodd av någon: Vi ha kommit dithän att inget mer kan vinnas... Vi ha också att slå till reträtt. Främsta uppgiften är inte bara att gå till offensiv. Man måste också göra reträtt, och det är mycket svårare. Det är mycket svårare än att göra en riktig offensiv. I regel är det svårare, i synnerhet då situationen är komplicerad. Då står frågan så här: skall vi som ha hjälpt metallarbetarna ut i strejken ... skall vi då proklamera fortsatt strejk? Det är inte frågan om vilken kampvilja arbetarna har. Frågan är: hur det i realiteten är om man skall gå i strejk när man vet att man inte vinner något mera.

Om vi tar om detta att när avtalskonferensen skickade fram sin delegation för att skriva under ett avtal fanns ingen himmelsk eller jordisk möjlighet att få mer än avtalskonferensen begärt. Då leder vi metallarbetarna i reträtten. Då visar vi., att vi är karlar till att kämpa så länge det finns någon chans, men föra in dem i fabrikena, när chansen är slut.”

Linderot bedömde alltså läget så att efter den tredje avtalskonferensen fanns det inte någon möjlighet att uppnå mer än 8 öre för arbetarna. Fakta pekar dock i en annan riktning. Verkstadsindustrins omställning till fredsproduktion var genomförd, och beställningarna hopades. Gustav Johansson omvittnade:

”Det fanns starka skäl att anta, att man kommit till en tidpunkt då konflikten måste lösas. Basarna och verkmästarna hade ju fått vinkar om att man skulle sätta igång ett visst datum.”

De som förespråkade en ja-röstning bortsåg från att arbetsköparna nu var verkligt pressade, och att förbundsledningen skulle söka pressa fram en uppgörelse snarast möjligt. Set Persson såg vart Westerlund syftade med den fjärde omröstningen och den stora risken med en ja-linje.

”... resultatet (att nej fick majoritet, vår anm.) blev nu emellertid att förbundsstyrelsen tvingades att uppfylla de löften, som den tydligen hade gett verkstadsföreningen och regeringen utan att få detta godkänt av medlemmarna. Den fick inte den fullmakt från medlemmarna, som den hade spekulerat att få i omröstningsresultatet.”

Sven Linderots summering av metallstrejkens lärdomar ger ett otvetydigt besked om hur han såg på problemet att skapa enhet inom arbetarklassen. Hans ståndpunkt var att genom eftergifter komma överens med de socialdemokratiska ledarna.

”Om en å två industrier är ute i strejk i vinter, så betyder det att man ringer från socialdemokratiska partiet och frågar om vi inte kan komma över ett slag. Alltså, aktioners utlösning är generallinjen för närvarande. Vid lämplig tid skall vi naturligtvis också vända oss till ledarna.”

Men SKP förmådde inte utlösa några aktioner, och Erlander & Co kallade inte över Linderot & Co till några förtroliga sammankomster.

Diskussionen om taktiken i metall rörde frågan om enhetsfrontens tillämpning i förhållande till socialdemokratin. Det framgår klart att två principiellt skilda ståndpunkter fanns i partiets ledning. För den ena synen stod Set Persson:

”De socialdemokratiska ledarna har förenat sitt öde med privatkapitalismen... Vid utformandet av våra ställningstaganden gentemot socialdemokraterna tror jag därför att vi skall ha tanken mer riktad på de socialdemokratiska arbetarna än på deras ledare och på hur de sistnämnda reagerar inför vår politik.

Jag tror inte att vi på detta partistyrelsemöte har behov av någon frontändring. Men vi bör klart ange, att vi har vår egen mening och för vår egen politik.”

Sven Linderot gick till angrepp mot denna inställning.

”Några ord om taktiken, som jag vill säga speciellt till Set Persson. Vi kan under massornas tryck och till och med genom övertygelse få en del socialdemokratiska ledare att gå in på vår linje... Det kan inte vara vår mening med enhetsfronten underifrån att arbetarna skall gå med på våra förslag.” (Vår kursivering.)

Metallstrejken blottade och skärpte motsättningarna inom partiet kring vilka en kamp skulle bölja fram och tillbaka fram till 1953 års kongress.

Vi vet att Set Persson riktade kritik mot utformningen av den taktiska huvudlinjen. Det finns dock inte några diskussionsprotokoll från AU-möten då detta togs upp. Så är det endast noterat att två arbetsutskottsmöten i april 1946 ägnades åt diskussioner med Set Persson om hans betänkligheter mot utformningen av partilinjens. I metallstrejken ser vi ju att två linjer stod emot varandra.

Från 1950 finner vi ett protokollsfört inlägg av Set Persson, där han tar upp SKP:s fackliga taktik till kritisk granskning. Helt naturligt kommer också metallstrejken upp i detta sammanhang. I detta inlägg förklarar han också att den viktiga frågan i samband med strejken var frågan om ledning en.

”Jag vill också beröra vårt fackliga arbete, därför att detta har, och det präglas fortfarande av våra anpassningsträvanden till socialdemokratin i enhetens intressen. Att vi gör allt som är att göra för att tillgodose enhetens intressen, det är givetvis riktigt, men för det är det ju inte sagt att allt vad vi gör är riktigt. Vad är det som karakteriserar fackföreningsrörelsen av idag. Jo, den har blivit ett annex till regeringsmaskineriet i vår kapitalistiska statsapparat. Genom lagstiftning (varsellagen och kollektivavtalslagen) regleras lönekampen inom vissa lagliga ramar och genom lagstiftning så är arbetarna lagligen förpliktade att underkasta sig avtal, som de, arbetarna alltså, i flesta fallen icke själva godkänt utan dikterats av de reformistiska ledarna i kraft av deras stadgeenliga veto- och beslutanderätt. Och därför så har fackföreningsrörelsen, som ju ändå byggts upp för huvudsaklig uppgift att kämpa för högre löner åt arbetarna på profittagarnas bekostnad, i stället nu kunnat och kan utnyttjas som en garanti för det avtalsenliga lönestoppets bestånd. Man omskapar fackföreningsrörelsen till en maktapparat till tjänst för arbetsköpardömet.

Fackföreningsmedlemmarna de passiviserar givetvis av ett sådant tillstånd. De måste ju känna sig maktlösa i fackföreningarna. De känner sig betydelselösa både i fråga om befogenheter och de har ingenting så att säga att ta i, när det gäller att genomföra fackliga uppgifter, annat än möjligen bedrivandet av allmän propaganda bland kamrater. Men praktiskt, vad skall de göra så länge de är insnörda i denna lagliga och med reformistiska ledares hjälp till regeringsmaskineriet knutna, och av denna dirigerade apparat? Detta är ju tillståndet i fackföreningsrörelsen. Det finns ingenting som från den enskilde medlemmens synpunkt beror på honom, där han på något sätt kan öva inflytande eller utöva något slags aktivitet när det gäller praktiskt handlande. Och vi, ja, vi utformar fackliga krav, och vi manar allt ivrigare till facklig aktivitet. Men den fackliga aktiviteten, den bara minskar och våra maningar, de kommer heller inte att leda till någonting annat så länge det tillståndet, som jag i några ord har sökt teckna, finns till. Orsaken till passiviteten alltså, det är att fackföreningsrörelsen har inlemrats i statsapparaten och att centraldirigeringen av makten i reformistiska händer, ledare som förtjänar samma karakteristik som vi gett deras partivänner i regeringen, nämligen att de vill genomföra en politik till tjänst för storfinansen. Att man kommit in i ett sådant läge, det är orsaken till, anser jag, det fullkomliga dödläget på lönekampsfronten.

Metallarbetarna revolterade och lyckades få en strejk till stånd 1945. Varför de lyckades, det vet vi idag. Det var för att strejken skulle ledas till nederlag. Metallarbetarna ropade efter vår ledning. Vi sade: ”det är inte vi som leder strejken”. Vi överlämnade ledningen i dessa ledares händer. Givetvis leddes till nederlag. Det blev inte uppmuntrande, det kampförsöket. Men säger inte detta oss att vi måste angripa den här orsaken till passiviteten inom fackligt organiserade arbetares led. Vi måste angripa orsakerna till det som spritt olust och pessimism hos de fackligt organiserade arbetarna genom att börja mobilisera arbetarna, för att frigöra fackföreningsrörelsen från dessa tvångströjor, både vad det gäller i form av lagar som vad det gäller de stadgebefogenheter som inskränker organisationernas rörelsefrihet och också angripa dessa tvångströjor där de framträder i form av genom stadgebestämmelser medlemmarna frånrovd beslutanderätt i fackföreningsrörelsen.

I de frågorna så har vi hittills i stort sett accepterat det bestående. Det kan ju få sin förklaring i att vi gjort det, om vi har litat på en fortgående demokratiseringsprocess, men den är ju stäckt i dag. Och vi tror ju inte på fredliga vägen längre, vi heller.

Om vetorätten så har vi sagt att den kanske också har existensberättigande därför att i våra händer skulle den vara värdefull. Vi har sagt, att ”ingenting beror på stadgarna, allt beror på vilka som sitter i

ledningarna”. Skulle vi behöva vetorätt i fackföreningsrörelsen om vi vore dess ledare? Ja, är det någon som har sagt i en diskussion, att ibland kanske man behöver den för att få till stånd kamp. Skulle vi med vetorättens hjälp kommendera arbetarna till kamp? Nej. Skulle vi behöva den för att hålla tillbaka arbetarna? Ja, säkerligen skulle de behöva hållas tillbaka någon gång, men inte skulle väl vi som fackliga ledare behöva lagar och bestämmelser som ger oss befogenheter att förbjuda arbetarna att gå till strejk. Vi skulle väl leda dem på andra grunder än i kraft av paragrafer.

Vi har också i de här frågorna dragit likhetstecken mellan den demokratiska centralismen i vårt parti och ledarnas vetorätt i fackföreningsrörelsen. Det anser jag att man inte kan göra. Men också i fråga om ledarna så har vi egentligen sagt märkliga saker. Exempelvis 1943, jag citerar från vår kongress. När jag säger att kongressen har sagt så eller så, gör jag oss alla kollektivt ansvariga för vad som är anfört av inledare och som kongressen har godtagit, eller som vi har godtagit. Så här säges det:

”Men svagheten är att våra röstframgångar tills vidare är demonstrativa uttryck för en opinion mot de fackliga ledningarna, vilka ofta ta sig uttrycket att man vill byta ut vissa socialdemokrater och reformister mot andra mera klassmedvetna och radikala personer i de fackliga institutionerna, styrelsen osv.

Om det är en svaghet att byta ut vissa socialdemokrater och reformister mot mer klassmedvetna och radikala personer och om revolt mot stadgar som berövar de fackligt organiserade arbetarna beslutanderätten över vad de själva önskar offra och utstå i lönekamp, om det inte är att tillråda, och om utbytet av ledare mot radikala ledare är en svaghet, vad återstår då för de fackligt organiserade arbetarna ifråga om att utveckla sin styrka. Det skulle väl vara utvecklandet av en viss själstyrka inför lönestopp och påtvingade avtal. Jag tror på grund av vad jag sagt att vi bör ta vår inställning till frågan om den fackliga demokratin, sådan den är inskränkt genom stadgebestämmelser, till omprövning. Vi bör ge fackföreningsmedlemmarna uppgiften att återerövra bestämmanderätten i stridsfrågor och frågor om vad som skall godkännas i avtal, det är en uppgift som skulle verka stimulerande och som skulle framstå också som genomförbar och där vi också skulle kunna vinna socialdemokratiska arbetare som medkämpar.”

(Partistyrelsemöte 28-30 oktober 1950)

Det organisatoriska förfallet

Studierna togs aldrig upp på ett organiserat sätt efter världskriget. Trots att mycket sades från ledningens sida om studiernas vikt, organiserades aldrig några studier, 1944 var 5% av medlemmarna engagerade i studier – mycket mer blev det aldrig heller. Till bilden hör att många av studiecirkelarna begränsade sig till kommunalkunskap eller något dylikt. Detta var så mycket mer tragiskt då man samtidigt massrekryterade medlemmar till partiet. 1940 hade man drygt 11.000 medlemmar och 1948 50.000. Försummelsen med skolningen av medlemmarna i marxismen-leninismen gjorde demokratin i partiet till en död bokstav och var helt förödande för det politiska livet i organisationen.

Motsättningarna under 1946-47. Kritiken tar sig klarare former

I juni 1946 kom en stridsfråga upp som berör förhållandet till socialdemokratin. Det gällde socialdemokraternas skatteförslag. SKP kunde här uppnå att skatteberedningens förslag (= sossarnas), skulle få en avslutande skrivning om att SKP stött det. G. H. Hermansson satt med i beredningen och de borgerliga skulle reservera sig. Frågan stod i arbetsutskottet om man skulle falla för det av Ernst Wigforss utlagda lockbetet.

Här valde arbetsutskottet att stödja SAP-ledningens förslag, som trots en del marginella förbättringar innebar ett hårt skattetryck på folket. Detta är ett exempel på hur man sökte enighet med SAP-ledningen genom eftergifter och inte genom kamp. Set Persson och ett par andra röstade emot en sådan politik.

På 13:e kongressen 1946 gick en av Linderots trogna, Gunnar Öhman till hårt angrepp mot de som kritiserade utslag av den högeropportunistiska linjen. Han kallade dessa för ”panikmakare”. Om dem sade han vidare:

”Ofta hänvisar dessa kamrater till att massorna reagerar mot partiets linje, men i regel har de förväxlat massan med några enskilda, som inte företräder den verkliga massopinionen utan endast sina egna kanske kverulantiska ståndpunkter.”

Nu var det så – och det visste Öhman mycket väl om – att vad de oppositionella eller tveksamma hänvisade till, var reaktionen hos partiets egna medlemmar och de mest medvetna arbetarna. Partiorganisationerna hade nämligen inför kongressen rapporterat om reaktionen på SKP:s linje. I detta sammanhang hade många organisationer talat om att det var svårt att få många medlemmar och radikala arbetare att acceptera den nya kursen.

På kongressen 1946 tog bl. a. Knut Senander upp enhetstaktiken med socialdemokraterna runt efterkrigsprogrammet och hävdade att den skulle användas för att krossa reformismen. Febrilt vände sig Linderot mot något sådant: det skulle ju innebära att ta kamp. Han hävdade: ”Vi vill genomföra efterkrigsprogrammet i samverkan med socialdemokraterna.” Som tidigare påpekats hade SKP deklarerat att efterkrigsprogrammets genomförande skulle innebära en fredlig väg till socialismen. Vad Linderot säger är alltså att socialismen kan genomföras på klassarbetspolitikens grund. Det finns bara en rimlig tolkning av detta: SKP hade, alla försäkringar om motsatsen till trots ställt sig bakom den reformistiska teorin om ett fredligt inväxande i socialismen.

Året därefter lyckades Göteborgskommunen (där Senander och Nils Holmberg var ledande) att driva igenom en kommunistisk sardemonstration 1:a maj, med stöd av bl. a. Set Persson i AU.

Oppositionen såg ännu inte helt klart att SKP höll på att bli revisionistiskt. De oppositionella, Set Persson, Nils Holmberg, Knut Senander, Gustav Johansson, Gösta Kempe och andra såg därför mer till enskildheterna än till helheten. Av dem var Set Persson den, som hade den mest sammanhängande bilden av vad som skedde och hans insikt växte. Detta framkommer på ett partistyrelsemöte i maj-juni 1947. På detta tar Set Persson upp motsättningarna i partiet. Han ger en beskrivning av de frågor som motsättningarna i AU kretsade kring.

Den första punkten gällde möjligheten av fredlig utveckling till socialismen i Sverige. Persson ansåg att denna möjlighet övervärderats. Detta ledde till hasardspel då arbetarklassen inte rustats för de hårdnande klass-striderna.

Den andra frågan gällde skattepolitiken och den tredje första majtaktiken. I de lägen då man inte kom överens med SAP-ledningen om gemensamt anordnade demonstrationer vände sig Set Persson mot taktiken att SKP lämnade sina fanor hemma och gick med i SAP-tågen. I stället ansåg han, att man då borde anordna egna demonstrationer.

Den fjärde frågan rörde inställningen till socialdemokratin:

”Det är riktigt som Sven Linderot sa att vi måste skärpa vår ställning till socialdemokraterna, men det räcker inte att skärpa den i ord, den måste skärpas i handling. Vi måste övergå från defensiv till offensiv. Offensiv för partiet och därmed för klassen.”

(Partistyrelsemöte 30/5 – 1/6 1947)

Persson hänvisade här till att man beslutat skärpa tonen något mot socialdemokratin. Detta hade framtvingsats av yttre betingelser. Det s. k. kalla kriget stod inför dörren.

Illusionerna brister

Omkring 1947-48 började det som brukar kallas kalla kriget. Vad som hände var att de internationella motsättningarna tillspetsades – USA-imperialismen gick på offensiven. 1948 upprättades NATO och i Grekland, Vietnam och på andra ställen pågick den antiimperialistiska kampen.

Den svenska socialdemokratiska regeringen knöts fastare upp till USA-imperialismen. 1948 anslöt regeringen Sverige till Marshall-planen, som var ett medel för amerikanska imperialismen att knyta de europeiska länderna närmare till sig. Det var framför allt på den socialdemokratiska regeringen, som uppgiften föll, att driva hetsen mot kommunisterna. Varje arbetsplats utnämndes till ett slagfält mot kommunismen.

SKP drabbades av motgångar i de fackliga valen och i 1948 års riksdagsval. Ledningen kunde inte annat än skärpa tonen mot socialdemokratin. 1948 och en kort tid framöver drev SKP den skärptare tonen mot SAP-ledningen. Försöken i den vägen var dock halvhjärtade.

Tack vare Linderots lilla svängning kunde 14:e kongressen 1948 genomföras utan större stridigheter. Men motsättningarna fanns och det gick ej att sopa dem under mattan. Nederlaget i riksdagsvalet 1948 ställde frågan om en självkritisk granskning av partiets verksamhet efter kriget på sin spets.

På ett partistyrelsemöte i oktober 1948, som skulle värdera valnederlaget inledde Sven Linderot och påstod att efterkrigstidens huvudlinje varit riktig – felet var bara att den inte hade genomförts ordentligt under 1947-48. Han hävdade att uttalanden, som det att SKP skulle vara ”en vänlig pådrivare” till socialdemokratien, var utslag av enskilda medlemmars misstag eller missförstånd. I verkligheten var de konsekvenser av en felaktig linje.

Set Persson vände sig bestämt mot detta sätt att försöka komma förbi kärnfrågorna. Han konstaterade att efter andra världskriget hade borgarklassen befäst sina positioner dag för dag.

”Det måste bero på oss. Vi och vårt parti har ej fyllt våra uppgifter. Nu förestår ett hårt och tålmodigt arbete. Det vi fick gratis genom Röda arméns insatser är nu lika lätt förgånget som det var vunnet... Vi måste skapa respekt för vår kamp. Jag skulle kunna räkna upp en rad exempel där under tal om att vi inte velat verka överbjudande underlåtit att ställa ur arbetarsynpunkt berättigade krav, vilka i fråga om möjligheten att genomföra, icke varit av större svårighetsgrad, än att det varit berättigat att kräva socialdemokraternas stöd för dess genomförande. I dessa hänseenden bör vi skärpa kampen mot socialdemokraterna.

Vi måste skärpa kampen mot *socialdemokratismen*. Den måste avslöjas som det mest onda och ödesdigra när det gäller proletariats sak. Vi får ej försjunka i taktiska funderingar så att vi i vårt propagandistiska arbete hjälper socialdemokratien att dölja socialdemokratismens brottslighet. Vårt eget tal om kommunisterna som socialdemokraternas pådrivare måste tystna... Gunnar Öhman sade: Har vi inte för länge hängt kvar vid ståndpunkter som på sin tid var riktiga. Jag tror inte frågan är tillräckligt självkritiskt ställd. Redan när vi analyserade det politiska läget omedelbart efter kriget kom vi till oriktiga resultat, exempelvis i frågan om chansen för en fredlig utveckling. Redan då lade vi grunden för våra missgrepp. Också vid våra enhetssträvanden under och efter kriget gjorde vi missgrepp, som vi nu bör erkänna. Vi gjorde eftergifter då som vi nu måste betala med att gå några steg tillbaka för att med ökat arbete och säkerligen under stora offer på nytt kämpa oss fram.

Vi har förlorat tempo inte bara därför att vi för länge dröjt vid illusioner. Tempoförlusten orsakades också av vår ursprungliga bedömning av borgarklassens möjligheter att med hjälp av socialdemokratien isolera det kommunistiska partiet och hindra en utveckling mot socialismen.

(Partistyrelsemöte 23-24/10 1948)

Linderot försökte svänga sig och säga att det här med socialdemokratien inte var så viktigt och ville att diskussionen om det som varit skulle avslutas snarast.

Partistyrelsen antog en resolution som skulle föreställa vara en självkritik, men den bär alltför mycket prägeln av en kompromiss för att duga som en sådan. Den uppehåller sig vid de organisatoriska bristerna (som förvisso fanns) och undviker kärnfrågorna. Visserligen talas det om enskilda personers avsteg från marxismen-leninismen – men eftersom det inte nämns vilka misstagen är, är uttalandet rätt meningslöst.

Kravet på självkritik reses på nytt. Oppositionen splittras

Partistyrelsens resolution kunde inte hjälpa partiet från vidare misstag. Därför blev de som såg felen tvungna att fortsätta kampen. Frågan om självkritiken kom upp på partistyrelsemötet 1949. Denna gång var det Nils Holmberg som tog upp vikten av en öppen självkritik. Motsättningen mellan vad som nu sades om socialdemokratien och det som tidigare sagts var alltför stor, menade han. Holmberg bemöttes på följande sätt av Fritiof Lager:

”Kamrat Holmbergs kritik har inte fört vår debatt ett tuppffjät framåt och har inte gjort någon nytta, om inte möjligen för kamrat Nisse själv.”

Set Persson anslöt sig till kravet om självkritik och krävde själv att en analys skulle utföras och ett ställningstagande åstadkommas oro efterkrigstiden. Hagberg försökte komma ifrån frågan:

”nu måste vi dra ett streck över det förgångna....”

Partistyrelsen var delad i nästan två lika stora delar i frågan om självkritiken och synen på efterkrigstaktiken.

En kommission tillsattes, som hade i uppgift att analysera efterkrigstiden. Förutom Persson och Holmberg – som utgjorde oppositionen – bestod kommissionen av Hilding Hagberg, Knut Bäckström och Rodney Öhman.

Den opportunistiska grupperingen (Fritiof Lager, Sven Linderot, Hilding Hagberg, C.H. Hermansson etc.) motverkade oppositionen. Frågan om självkritiken var en avgörande fråga, och man lyckades hindra att granskningskommissionen kom fram till något resultat.

Eftersom kommissionen var djupt oenig skulle två versioner av efterkrigstiden förelagts partistyrelsen.

Granskningskommissionens rapport till partistyrelsen löd:

”Till partistyrelsen

Den kommission, som tillsattes på Partistyrelsens sammanträde den 16 oktober 1949 för att företa en värdering av partiets verksamhet under senare år, har utrett partiverksamheten på 12:e och 13:de partikongresserna, samt mellanliggande kongressperiod. Kommissionen har även behandlat den senare partiverksamheten.

I diskussionerna härom har kommissionen kunnat fastställa, att det råder olika meningar i betydelsefulla frågor. Av denna anledning har kommissionen på förslag av Nils Holmberg, beslutat föreslå Partistyrelsen, att genomföra en öppen partidiskussion fram till 15:de partikongressen och att denna diskussion skall föras främst i Vår Tid, samt om det visar sig erforderligt, även i särskilda bilagor till denna tidskrift.

Kommissionen enades om att denna diskussion bör omfatta kommunistiska partiets taktik och politik.

Mot kommissionens beslut att icke redovisa sitt arbetsresultat inför Partistyrelsen har Set Persson anfört avvikande mening.

I det kommissionen överlämnar detta förslag till Partistyrelsen anser den sig också ha avslutat arbetet med den sig förelagda uppgiften, på det i nuvarande läge bästa sättet.

Stockholm den 8 oktober 1950

H. Hagberg ”

Till skillnad från Persson, såg inte Holmberg nödvändigheten av att partiet gjorde upp med sina avvikelser. Det fanns också en skillnad mellan dem i synen på taktiken. Detta kommer fram i synen på anslutningen till efterkrigsprogrammet, som Holmberg var positiv till. Persson ansåg å sin sida att SKP inte hade tagit hänsyn till vad SAP-ledningen menade med sitt program – det bedrägeri de bedrev mot den svenska arbetarklassen.

Denna fråga togs upp på partistyrelsemötet den 28-30 oktober 1950, Nils Holmberg ansåg att:

”Det fanns mycket i vår politik som var riktigt och utmärkt. Jag tror exempelvis att det var riktigt att ställa sig bakom efterkrigsprogrammet, på det sättet vi gjorde 1944. Jag tror också det var riktigt att ställa frågan om att försöka mobilisera mellanskikten, genom att utvidga efterkrigsprogrammet till ett demokratiskt handlingsprogram....”

Set Perssons ståndpunkt till efterkrigsprogrammet var mer djuplodande:

”Jag anser i likhet med kamrat Holmberg, att det inte var fel att knyta an till efterkrigsprogrammet och säga att vi skulle kämpa för de punkter i detta som vi godkände, men jag tror att vi gjorde fel när vi ... trodde eller låtsades tro, att socialdemokratin var beredd att tillsammans med oss, efter att vi avstått från att framträda som opposition, skulle komma att åtminstone med legala medel verka för genomförande av programmet...

Vi trodde att vi med den taktiken skulle kunna försvåra för socialdemokratin att lura arbetarna, vi trodde att vi på det sättet skulle kunna hålla dem kvar vid sitt program. Nils Holmberg uttryckte det på det sättet, riktigt hålla dem i rocken, hålla dem fast. Det trodde vi. Vi skulle ta ställning till programmet sakligt, sade

vi. Ja, det måste vi ju göra, för att se efter om vi kunde ge vår anslutning till det. Men vi skulle främst, och det gjorde vi inte, ha tagit ställning till programmet politiskt och till programmets av socialdemokratins avsedda politiska roll....”

Härefter citerade Set Persson ett tal av Sven Linderot som just varnade för storstilade och bedrägliga planer av efterkrigsprogrammets typ (se sid. 25 mitten).

Det fanns alltså motsättningar mellan Set Persson och Nils Holmberg i värderingen av självkritikens betydelse och i inställningen till efterkrigsprogrammet. De var däremot på detta partistyrelsemöte eniga i sin kritik av SKP:s reformistiska avvikelse i samband med talet om den fredliga vägen och anpassningen till SAP-ledningen. De tog avstånd från de avvikelser de själva stått för, i dessa frågor.

Så berörde Nils Holmberg att han i programarbetet 1943-44 drivit tesen om den parlamentariska vägen till socialismen. En uppfattning som han nu betecknade som ”rena snurren”. Set Persson tog upp sitt tal från 1945, som också behandlade den parlamentariska vägen. Han beskrev det som en blandning av riktiga påståenden och opportunism, som en kränkning av marxismen-leninismen.

De riktiga och väsentliga synpunkter, som Persson och Holmberg lade fram för partistyrelsen, var förgäves. Slaget var förlorat. Linderot-Hagberg hade lyckats spräcka oppositionen genom att få Holmberg och andra att gå emot kravet på en grundläggande genomgång av motsättningarnas utveckling i partiet. Detta var nämligen huvudfrågan och en förutsättning för en uppgörelse med opportunismen.

Typiskt för hur man lyckades splittra oppositionen var Knut Senanders agerande. Han instämde i mycket av vad Persson och Holmberg sade om 40-talet. Men han ogillade tanken på partidiskussionen och att man haft en kommission med motiveringen att sådant river upp gamla sår. Linderot-Hagbergs argumentering hade burit frukt.

På samma sätt som Senander resonerade de övriga i styrelsen, som såg att något var fel. De ville enhet och partiets bästa, men förstod inte att detta krävde att man ”rotade i gamla sår”, att man tog kamp mot det som var fel. Att inte göra detta var att stärka opportunismen.

Set Persson förstod detta, men man hade lyckats isolera honom i partistyrelsen. Nu gällde det att isolera honom bland medlemsmassorna. Opportunisternas metod härför var att se till att någon diskussion om efterkrigstiden ej kom ut bland medlemmarna och då i synnerhet på den 15:de kongressen som skulle hållas följande år.

Efter en segsliten strid på partistyrelsemötet kom man fram till ett uttalande i självkritisk riktning angående efterkrigstiden.

”Under åren 1944-48 förklarade sig kommunistiska partiet anse, att en fredlig utveckling till socialismen var möjlig för Sveriges vidkommande.

Efter att grundligt ha diskuterat partiets politik efter denna tid, fastställer partistyrelsen att enhet i de väsentliga frågorna var och är förhanden, men att i fråga om den fredliga vägen enskilda kamrater gjort oriktiga uttalanden, *vilka även kommit till uttryck i officiella partibeslut.*

Det är en stor brist i partiet att de fel som begicks inte omedelbart korrigerades. *Betingelserna för att Sverige skulle kunna bli ett av de undantagsfall då proletariats diktatur kan uppstå på fredlig väg förelåg icke vid denna tid i vårt land.*

Därför uppstod vissa missförstånd, sådana som att kommunistiska partiet ville avskryva klasskampen och acceptera den reformistiska teorin om fredligt inväxande; vilket om detta varit riktigt – skulle medfört att arbetarklassen ideologiskt avrustats för klasskampen, att de revolutionära krafternas mobiliseringsberedskap undergrävts och att partiets förmåga att försvara Sovjetunionen och folkdemokratierna mot de anklagelser som reses från socialismens fiender försvagats. Partiet uppmärksammade icke i tillräcklig grad att dylika missuppfattningar förefanns, varigenom rättelse därav fördröjdes.” (Vår Tid nr 9/1950 sid. 2)

Det var dock tre fel med denna självkritik:

1) den var inte djupgående

- 2) värre var att den inte var ärligt menad.
- 3) det drevs igenom att vidare diskussioner om efterkrigstiden inte skulle tas upp.

Som tröst fick oppositionen partidiskussionen om strategiska och taktiska problem. Persson var slagen även om han inte visste med vilka bedrägliga medel.

”Jag har gått med på den här partidiskussionen endast därför att kommissionen inte redovisat sitt arbete här och jag såg då ingen annan utväg för att kunna hävda den mening i de här frågorna, som jag ändå orubbligt intagit.”

I och med att kravet om en genomgång av motsättningarnas utveckling och en på denna grundad självkritik ej gick igenom var SKP:s öde beseglat. Framför partiet låg opportunismen och revisionismen. Man brände broarna bakom sig.

Utvecklingen 1950-1953

Den taktik- och strategidiskussion som partistyrelsen beslutat om förlades till partiets teoretiska organ ”Vår Tid”. Det första inlägget gjordes av Set Persson. (Till frågan om borgerlig eller proletär demokrati, Vår Tid nr 10 1950)

Han tog upp en av kärnfrågorna i motsättningen inom partiledningen: frågan om makten och skillnaden mellan proletär och borgerlig demokrati.

Han inledde med att behandla den borgerliga propagandans syn på demokratibegreppet och dess syften.

”Antikommunisterna använder sig av metoden att framställa de västerländska kapitalistiska staterna som verkliga demokratier under det att Sovjetunionen och de folkdemokratiska länderna beskrives som aggressiva 'diktaturstater' där det råder en ofrihet och krigsvilja som jämställer förhållandena i dessa länder med det tillstånd som råder i länder med fascistiska statssystem. För att inpränta en sådan uppfattning om tillståndet i den kapitalistiska respektive den socialistiska delen av världen mobiliserar antikommunisterna alla de propagandaressurser, som står borgarklassen och dess hjälpredor till buds.

I den mån socialismens fiender lyckas i dessa sina strävanden är mycket vunnet för dem.

Förtalet mot de socialistiska och folkdemokratiska länderna riktar sig framför allt mot *den proletära diktaturen*, vilken framställs som om den vore riktad mot folket och som om den inte innebure någon demokrati. Man utgår vid denna sin kritik från förhållandena under den borgerliga demokratin, som ju dock inte är något annat än en form för den kapitalistiska diktaturen. Arbetarna bringas därmed att vid sina bedömanden utgå från den ekonomiskt härskande klassens synpunkter.”

Därefter tog han upp nödvändigheten av att kommunisterna tar upp kamp i dessa frågor.

”Kommunistiska partiet måste enligt min mening i fortsättningen på ett klarare och mera bestämt sätt möta fiendernas angrepp i dessa frågor.

Ty det har funnits en benägenhet hos oss att inför angreppen inte klart ange vår ställning i revolutionens huvudfråga, i frågan om makten. Vi har exempelvis gärna velat åberopa den form för maktövertagande som av särskilda skäl kunde tillämpas i folkdemokratiens länder, utan att vi tillräckligt beaktat att folkdemokratin är en i utveckling stadd form av proletariatets diktatur.”

Avslutningsvis sammanfattade han:

”Partistyrelsen ställde vid sitt sammanträde den 28-30 oktober arbetet för skapandet av aktionsenhet för bevarandet av freden och för höjd levnadsstandard främst på dagordningen.

Jämsides med detta arbete måste nu vi kommunisterna själva ställa de frågor, på vilka det lyckats för antikommunisterna att under falskt tal om vad som är att anse som verklig demokrati misskreditera kommunismen i massornas ögon. Dit hör revolutionens huvudfråga, frågan om makten, och dit hör frågan om den proletära demokratin företräden framför den borgerliga demokratin, som endast utgör ett hölje för imperialism och utsugning.”

Majoritetens linjen inom partiledningen undvek att ta upp huvudfrågorna till behandling. Det blev Knut Bäckström som kom att ta upp den hårdaste kritiken mot Set Perssons inlägg. I sitt inlägg

”Några synpunkter på frågan om förhållandet mellan partiet och massorna”, undviker han huvudfrågan, förvanskar Set Perssons åsikter och för därigenom in diskussionen på sidospår. Han motiverade partilinjen avsaknad av teoretisk kamp

”Att utgå ifrån eller göra ogrundade påståenden om att de arbetande massorna skulle vara fångna i antikommunism kan – för det första – endast vara till skada för förbindelserna mellan vårt parti och de arbetande massorna. Detta borde vara fullständigt självklart.

För det andra – och det är ännu väsentligare – är sådana påståenden oriktiga... Endast de som är isolerade från massorna kan komma till en annan uppfattning. I en del fall beror den på att vederbörande kaderkamrat därmed vill ursäka eller motivera egna misslyckanden.

(Några synpunkter på frågan om förhållandet mellan partiet och massorna, Vår Tid nr 1, 1951)

Erik Karlsson undviker också att ta upp huvudfrågan i motsättningen till behandling, samtidigt som han systematiskt förvränger och förvanskar Set Perssons ståndpunkter och försöker påvisa att denne undervärderar och negligerar massarbetet. (Aktionsparti eller propagandaförbund Vår Tid nr 2 1951)

Andra inlägg i partidiskussionen grep tillbaka till de ställningstaganden som gjordes efter krigsslutet. C. H. Hermansson (Parollen om demokratiskt block m. m., Vår Tid nr 2) tog åter upp kravet om vänsterregering i ny form. Han föreslog parollen: ”Demokratisk regering”. Vidare framhöll han att det var fel att kalla SKF ett oppositionsparti till den socialdemokratiska ledningens politik – också det en av 40-talets ståndpunkter.

Nils Holmberg som i mycket stött Set Persson 1950 hade vad vi kunnat finna inget inlägg publicerat i debatten och Knut Senander hade ett inlägg till frågan om företagsdemokrati, som inte tog upp motsättningarna eller huvudfrågorna till behandling.

Kampen stod kring enhetsfrontstaktiken. Det var kring denna fråga som motsättningarna på allvar skärpts i samband med metallstrejken. På partistyrelse- och arbetsutskottsmöten hade striden böljat fram och tillbaka. De konkreta stridsämnena växlade men den principiella innebörden var denna: på vilken grund skall enigheten inom arbetarklassen skapas. Set Perssons linje var här entydig, klar och konsekvent. Enheten inom arbetarklassen kan endast åstadkommas på klasskampens grund. Enheten måste vinnas genom ständig kamp mot kapitulationstendenser, som är ett resultat av de reformistiska ledarnas inflytande. Det kommunistiska partiets roll som arbetarklassens ledare kan endast erövas. En sådan ställning proklamerar inte – den tillkämpar man sig.

Den opportunistiska linjen var tvetydig och suddig. Den sökte enhet genom eftergifter till de socialdemokratiska ledarna och den socialdemokratiska ideologin. En sådan enhet kan aldrig bli bestående och kan endast leda till nederlag för arbetarna.

Alltifrån frågan om en grundlig självkritik för partiet hade förlorats var oppositionen splittrad. Set Persson isolerades i partiledningen och bland medlemmarna. På den 16:e kongressen 1953 var tiden mogen för den opportunistiska partiledningen att driva Set Persson ur partiet.

IV. 1953 års kongress

Huvudfrågan på kongressen gällde den taktiska synen på socialdemokratin. Den syn som majoriteten i den dåvarande partiledningen med Sven Linderot och Hilding Hagberg hade, har vi redan redogjort för. Deras linje innebar i stort sett att det kommunistiska partiet villkorlös skulle underordna sig socialdemokratin ”för att bevara enheten inom arbetarklassen”. Majoriteten av det kommunistiska partiets ledning betraktade SKP som ett med socialdemokratin medregerande parti.

Set Persson menade att den politiska linje som var förhärskande i SKP:s ledning var felaktig såväl vad beträffar synen på socialdemokratins roll som synen på det kommunistiska partiets förhållande gentemot socialdemokratin. Han hävdade att det främsta hindret för arbetarnas kampenhet är socialdemokratismen och reformismen. Detta innebar att det kommunistiska partiet måste ta upp

beslutsam kamp mot högersocialdemokratien eftersom denna är monopolkapitalets främsta garant inom arbetarklassen.

De taktiska frågor som Set Persson behandlade i sitt kongresstal och där denna hans marxist-leninistiska grundsyn kom till uttryck var:

1. Frågan om taktiken vid de fackliga valen
2. Frågan om omvalet 1952
3. Frågan om stöd till den socialdemokratiska pressen
4. Frågan om agerandet 1:a maj
5. Frågan om den kommunistiska agitationen och propagandan.

SKP sökte facklig enhet utan kamp – kapitulerade inför SAP.

Med parollen ”bort med partival i de fackliga valen” och med uppmaningen att föra fram det som enar och skjuta i bakgrunden det som inte enar, drogs flera kommunistiska kandidater bort från vallistorna vid de fackliga valen. Den kommunistiska agitationen och propagandan slopades till största delen: I stället proklamerades den villkorslösa enheten med den socialdemokratiska klassarbetspolitiken. Set Persson gav sin syn på detta i sitt tal på kongressen:

”Vi förlorade valet av styrelse i gruvarbetarnas fackförening i Kiruna. Detta betraktar jag som ett hårt slag för både kommunistiska partiet och Sveriges arbetarklass, därför att arbetarnas inställning på just denna arbetsplats har en mycket stor betydelse. Den är i fråga om vikt ännu betydelsefullare än Karlskoga, ty om Bofors är den direkta leverantören av verktyg till det imperialistiska krigsblocket, så utgör malmfälten i norr den direkta leverantören av råvaror till dödsverktyg som framställas i många vapensmedjor i Atlantblockets länder. Och jag tror inte den dag är långt avlägsen när det internationella proletariatet och andra fredsanhängare ute i världen ställer frågan till Sveriges arbetare i allmänhet och till Sveriges gruvarbetare i synnerhet: Vad är det ni gör? Hur kan ni tillåta att resultaten av edra händers dagliga arbete får tjäna krigets krafter, vilket ju betyder att ni arbetar till tjänst åt en död och förintelse, som hotar er själva? Varför tar ni inte upp kampen för att resultaten av edert arbete i stället ska tjäna freden och det fredliga uppbygget...

I fråga om Kiruna säges i en rapport, jag citerar: ”Socialdemokratiska ombudsmän hade placerats veckor i förväg för arbete främst vid valen i Kiruna, Malmberget osv.”. Högersocialdemokraterna förstod betydelsen av att börja erövra den fackliga ledningen i Kiruna. Men förstod vi vikten av att behålla den?

Om vi förstod vikten av att behålla den fackliga ledningen i Kiruna, hur kunde då partiets fackliga ledning och distriktsstyrelsen i Norrbotten under veckor åse hur socialdemokraternas fackliga arbete i Kiruna förstärktes med socialdemokratiska ombudsmän, utan att se till att även kommunisterna förstärkte sina krafter för ledningen av det enhetsarbete som består i att vinna anslutning från fackföreningens medlemmar kring den politik som vi företräder?”

Set Persson utvecklade hur denna politik måste föras:

”Ty allt vårt arbete i fackföreningarna och arbetsplatserna, hela vår strävan, går ju ut på att ena arbetarna på klasskampens grundval. Därför bekämpar vi klassarbetets företrädare, det är de som är de fackliga splittrarna.

Samtidigt vet vi att en socialdemokratisk medlemsbok i fickan på en arbetare behöver inte betyda att han gått förlorad för klasskampen. Han har kanske gått förlorad som kampkamrat för dagen, därför att han temporärt förletts av de högersocialdemokratiska ledarnas klassarbetsförkunnelser och stödjer deras kandidater, som är beredda att i det fackliga arbetet företräda storfinansens-regeringens-LO-ledningens gemensamma ekonomiska och fackliga politik.

Vår enhetspolitik måste bestå i att vi går samman med de socialdemokratiska arbetarna, hur liten bit av den vägen det än är som de genom sina egna erfarenheter om det egna partiets oriktiga politik eller genom vår upplysning och agitation blivit beredda att vandra vid vår sida. Men vår enhetspolitik får inte innebära att vi går med de socialdemokratiska arbetarna i den mån de vandrar på en oriktig väg endast för att inställsamt visa att vi vill vara deras vänner. Ty detta kan inte leda de socialdemokratiska arbetarna in på rätt väg, men väl oss själva ner i opportunistens trask. Kampen mot socialdemokratismen och dess

företrädare måste föras ständigt och oförsonligt i sak, fastän givetvis kamratligt i tonen vid diskussionerna med de socialdemokratiska arbetarna.

Som parollen mot val efter partilinjerna i fackföreningarna uppfattats kan det även leda till att vi börjar bortse från att det är en ofrånkomlig uppgift för kommunistiska partiet att spela en ledande roll i det fackliga arbetet. Och när den parollen sedan kompletteras med maningar om att vi i fackföreningarna skall skjuta fram frågor om vilka det råder enhet i förgrunden och hålla tillbaka det som inte enar så kan vi med detta skapa föreställningen hos såväl våra medlemmar som andra arbetare att vi vill göra fackföreningarna till neutrala iakttagare av vad som försiggår på politikens och klasskampens övriga områden utöver de rent fackliga. Vi försvarar för oss själva och uppfostrar vårt folk till att inte föra fram frågor i fackföreningarna, som arbetarna i allmänhet inte betraktar som rent fackliga frågor. Exempelvis att engagera fackföreningarna i rustnings- och fredsfrågor, i kravet om frihet åt politiska fångar osv.”

SKP stöder SAP vid riksdagsvalen

Den andra taktiska frågan Set Persson tog upp var frågan om omvalet 1952. I detta omval ställde SKP inte upp i Skåne och inte heller i Jämtland. Detta motiverades med att kommunisterna skulle ”säkra arbetarmajoriteten i riksdagen”. Detta var återigen en eftergift åt socialdemokratin, som nu på detta sätt fick sina kandidater invalda. På kongressen redogjorde Set Persson för det felaktiga i denna villkorlösa eftergiftspolitik:

”Högersocialdemokraterna spelar i vårt land rollen som imperialisternas direkta agenter inom arbetarrörelsen, samtidigt som de i regeringsställning bakom falskt tal om alliansfrihet effektuerar amerikanska order om åtgärder – riktade mot freden och demokratin – och order från den svenska storfinansen – riktade mot det arbetande folkets ekonomiska intressen.

Sedan den ordinarie valdagen i september till december i fjol hade socialdemokraterna utökat sitt syndaregister. Följderna av deras för arbetarna skadliga politik framträdde ännu klarare bl. a i lönesänkingskrav från arbetsgivarna, masspermitteringar o. s. v.

I den situationen drog vi i två distrikt där proportionella val skulle förrättas tillbaka våra kandidater och uppmanade såväl de kommunistiska väljarna som andra väljare från det arbetande folket att rösta på socialdemokratiska partiets kandidater. Uppmaningen skedde i följande formulering: ”Ge rösterna åt det socialdemokratiska partiets kandidater som ni föredrar framför andra partiers kandidater.”

...Huvudargumentet för vår taktik var att vi ville ”stärka känslan för nödvändigheten av gemensam kamp.”

Då uppställer sig frågan: Hur kunde vår manöver komma att stärka känslan för nödvändigheten av gemensam kamp? Kunde den bidra till skapandet av det slag av enhet, som vi ville åstadkomma? Utförde vi detta i valarbetet då vi krävde av kommunisterna att de skulle gå ut i arbetet för inval av högersocialdemokrater? Kunde detta utgöra ett förberedande arbete för att mobilisera socialdemokratiska arbetare till kamp mot – för att tala med Malenkov – de högersocialdemokratiska ledarnas smutsiga gärningar – när vi i nuvarande läge, med den roll de spelar nu i detta land, stödde valet av människor som inte tagit avstånd från en enda detalj i denna smutsiga politik?

Kommer de socialdemokratiska arbetarna att bli så förtjusta i oss för detta vårt rantande, att de sedan kommer och säger till oss: ”Jag fick upp ögonen för att den socialdemokratiska politiken är oriktig genom att ni röstade med oss vid omvalet. Så att nu ska vi gemensamt slåss mot den politik som Erlander och de riksdagsmän vi valde företräder.

... Vi undandrog med vårt beslut möjligheterna för våra väljare att med sin röst ge sitt stöd åt ETT POLITISKT ALTERNATIV, än vad som företrädades av de s. k. demokratiska partierna med högersocialdemokraterna i spetsen.”

Set Persson underströk särskilt vikten av att utnyttja valet till att föra ut kommunistisk propaganda och agitation och att motarbeta illusionen om den parlamentariska vägen till socialismen:

”Vi skulle ha utnyttjat omvalet för en välbehövlig kampanj bland Skånes arbetare och bland Jämtlands skogsarbetare och småbönder. Att vi är relativt svaga i dessa distrikt gjorde bara en sådan kampanj desto nödvändigare. Vi skulle inte frivilligt ha avstått från att på nytt få utnyttja radion för upplysning och för att påvisa hur redan under december utvecklingen från september gett oss rätt. Vi skulle även då ha sökt

tala ett språk som de socialdemokratiska arbetarna kan förstå, om fred, om de illusioner om ”full sysselsättning” som redan då börjat grusas o. s. v.

Vi skulle utan en allt för påfrestande koncentrerings av våra krafter ha lyckats i en sådan kampanj. Att anta att vi skulle ha ”kommit bort” vid valet, det är en sådan överskattning av våra motståndares styrka och en sådan underskattning av styrkan i vår egen politik, som vi med rätta kritiserade oss själva för efter valet i september.”

SKP-ledningen driver igenom ekonomiskt stöd åt SAP-pressen

Den tredje taktiska frågan gällde ett förslag från socialdemokraterna om fackföreningsstöd till den socialdemokratiska pressen. SKP:s ledning föreslog här ett delat stöd mellan den socialdemokratiska och den kommunistiska pressen. Set Persson avvisade med skärpa denna svanspolitik:

”Att som Hagberg säger, ”yrka på att anslagen fördelas så att hela den s. k. arbetarpressen stödjdes,” det är liktydigt med ett bidrag för att hos arbetarna bibehålla föreställningen om att den socialdemokratiska pressen i alla fall utgör kamporgan för arbetarnas klassintressen, och nästa steg i den taktik Hagberg rekommenderar kan bli att vårt folk på nytt skall uppträda som prenumerantsamlare på socialdemokratiska tidningar vilket på sin tid skedde i en tidigare A-presskampanj då innehållslöst allmänt prat om enheten, utan angivande av på vilken grund enheten måste byggas, hade grumlat till begreppen i partiet.”

SKP:s förfall manifesteras i 1:a maj-frågan

För det fjärde behandlade Set Persson frågan om första maj där han sammanfattade sin syn på denna fråga: ”Ty vi har inte råd att låta bli att utnyttja 1:a majs mäktiga, traditionsmättade stämning bland Sveriges arbetare för att med den kommunistiska agitationens skarpa vapen effektivt befästa kommunistiska partiets förbindelse med massorna.”

I praktiken innebar den linje majoriteten av partiledningen förespråkade en likvidering av den kommunistiska agitationen och propagandan.

I samband med frågan om agitationen och propagandan tog Set Persson upp socialdemokratins hets och lögnpropaganda mot den sovjetiska arbetarstaten. Denna lögnpropaganda syftade till att hetsa upp arbetarna mot kommunismens idéer och till att rättfärdiga det kapitalistiska utsugarsystemet. Set Persson krävde att partiet med kraft skulle ta upp kampen mot denna smutskastning av Sovjetunionen och kommunismen.

Hetsen mot Set Persson på kongressen

Set Persson utsattes för många angrepp på kongressen. Kongressen inleddes med tre inledningsanföranden. I ett av dessa – Hilding Hagbergs – angreps Set Persson. Efter inledningsanförandena höll Set Persson sitt första tal. Den därpå följande var Knut Senander. Han riktade kongressens kanske kraftigaste attack mot Set Persson:

”I stället för att böja sig för partiet, så föredrar han nu att bli en vandrare till intet, såvitt det inte blir något ännu värre, Jag beklagar att kamrat Set Persson, som jag tidigare alltid högt värderade, har hamnat i detta läge, men jag kan inte liksom vid förra kongressen vädja till honom att avstå från sin desperata hållning. Han envisas med att driva en linje, som står i diametral motsättning till partiets vid upprepade CK-plena och partikongresser manifesterade linje. Det är hårt att behöva säga det, men mig förefaller det som om kamrat Set Persson är beredd att begå politiskt självmord.. Vid gårdagens CK-plena fick han endast sin egen röst för sin linje. Jag är förvissad om att kamrat Set blir lika ensam på kongressen. Men så måste det gå med var och en som år efter år framhäver sin egen mening som den enda riktiga och sätter partiets uppfattning i andra eller tredje rummet.

Detta tillstånd kan självfallet inte få fortsätta. Hänsynen till partiet måste självfallet gå före hänsynen till kamrat Set Persson. Vi har inte längre råd att tolerera oenighet i partiets ledning. Ty oenighet centralt fortplantar sig lätt till de lokala organen...

Nu måste det skapas verklig enighet i partiledningen. Vid förra kongressen sökte vi lappa ihop sprickan. Det misslyckades. Vi har nu fått lära en bitter läxa. Låt oss dra konsekvenserna. En enhetlig ledning måste komma till stånd. Det kan inte längre tolereras att någon, vem det vara må, hindrar partiets

manöverförmåga och genom en egocentrisk privat politik äventyrar partiets framgång: Ingen över, ingen vid sidan av partiet. Partiet självt bestämmer över sin politik.”

I och med Senanders tal avslutades kongressens första dag. De följande dagarna blev den första lik Set Persson utsattes för förvanskningar och attacker från talarstolen och mygel och förtal bakom kulisserna.

Till den rad av talare som hetsade mot honom, anslöt sig även Nils Holmberg.

”Skulle han däremot ha fel, och det har han enligt min uppfattning, då räcker det inte bara med att kongressen konstaterar det.

Det är inte i och för sig ett brott att på en kongress företräda en avvikande mening eller felaktig uppfattning. Det kan vem som helst av oss göra utan annan påföljd än att han blir motsagd och uppmanad att korrigera sig. Men när en CK ledamot går till kongressen med en uppfattning, som har avvisats av hela det övriga CK, när han vid framläggandet av denna uppfattning inför kongressen riktar grova anklagelser mot andra CK ledamöter, när han gör allt detta trots många uppmaningar och vädjanden till honom att inte förhastna sig och att inte handla på ett sätt som måste förrycka hela kongressens arbete då ligger det litet annorlunda till. För då måste resultatet, om hans uppfattning befinns vara oriktig och hans anklagelser ogrundade, bli att han själv ställs till räkenskap inte bara för allvarlig brist på politiskt omdöme utan för grovt partiskadligt uppträdande.”

Holmberg och Senander hade tidigare stött Set Persson på ett antal punkter i hans kritik av högeropportunisten. Nu tog de ställning mot den marxist-leninistiska sidan i SKP. Set Persson var dock inte helt isolerad på kongressen. Gunnar Hansson från Luleå ansåg att man förutsättningslöst skulle diskutera de uppkomna meningsskiljaktigheterna för att sakligt avgöra vad som var rätt och vad som var fel. Han instämde vidare i Set Perssons linje vad beträffar stöd åt den socialdemokratiska pressen.

Gunnar Hansson blev dock avsnäst av ledamoten av kontrollkommissionen, Abel Hedkvist, från Kiruna, med orden: ”Vad går du i för dimma. Sådana ombudsmän vill vi inte ha.”

Majoriteten av partiledningen med Lager, Linderot och Hagberg i spetsen undvek till stor del att ta strid i sakfrågorna. Även före kongressen hade man bemött politiska meningsmotståndare inom partiet med falsk ryktesspridning, förvanskningar och olika administrativa åtgärder. På själva kongressen använde man sig av korridorssnack och småmöten för att sprida falska rykten om motsättningarna inom partiledningen. Man stämplade Set Persson som en fiende till partiet som agerade för att spränga SKP. Detta sökte man förklara genom att påstå att han var nervsjuk.

Vad Set Persson i själva verket gjort, var att han utnyttjat sin rätt och fullgjort sin skyldighet att på kongressen framföra sina åsikter om partiets politik. Kongressen var ju sammankallad för att utforma partiets linje och med stadgenlig rätt för varje medlem att föreslå ändringar av den partilinje som gällt sedan föregående kongress. Set Persson hade utnyttjat sin rätt och fullgjort sin skyldighet att framföra sina riktiga synpunkter inför partiets högsta beslutande organ, kongressen.

V. Perioden efter kongressen

Efter kongressen användes tidningen Ny Dag för att inför hela den svenska arbetarklassen basunera ut att Set Persson var partifiende. Man använde sig vidare av den socialdemokratiska pressen och tillsände de socialdemokratiska tidningarnas redaktioner material. Sedan lät man påskina att Set Persson skulle ha gjort detta för att använda sossepressen i kamp mot partiet. I studiematerial som sändes ut till partiets medlemmar efter kongressen förvanskades Set Perssons ståndpunkter systematiskt.

Man vägrade vidare lämna ut Set Perssons bandade kongresstal till de partimedlemmar som ville ta del av det. Partimedlemmar som sympatiserade med Set Persson och som förde fram sina åsikter uteslöts ur partiet. Här följer några exempel på partiledningens metoder att behandla Set Perssons politiska åsikter.

I det nämnda studiematerialet anklagas ”sekeristerna” kring Set Persson för att driva linjen att det är socialdemokratin och inte monopolkapitalet som är arbetarklassens huvudfiende. Set Persson avvisade denna förvanskning av hans uppfattning:

”Naturligtvis är storfinansen arbetarklassens huvudfiende. Ingen av de nu som ”sekerister” utpekade har någonsin påstått någonting annat. Det är ju för att störta *kapitalets välde* som kommunistiska partiet vill förbereda arbetarklassen och dess hjälpkrafter till den avgörande kampen och högersocialdemokraterna förfogar inte, vare sig de sitter i regeringen eller i fackförbundens ledningar eller annorstädes, över kapitalet. Det är tvärt om, ty de är kapitalets tjänare.

Men kan det inte, trots att storfinansen är arbetarklassens huvudfiende, ändå vara så att socialdemokratismen måste krossas f ö r s t, innan kapitalets makt kan krossas, och att *huvudstöten* från kommunistiska partiets sida därför måste riktas mot socialdemokratin? Den frågeställningen vill partiledningen komma undan, när den nu bakom riktiga påpekanden om nödvändigheten av att skapa aktionsenhet söker dölja sina strävanden att avtrubba kampen mot det avgörande hindret för aktionsenhet, som är just socialdemokratismen och reformismen.”

Uteslutningar av medlemmar i partiet.

Partiledningen förde efter kongressen i tidningarna Ny Dag och Vår Tid ut en fullständig förvanskad bild av motsättningarna på kongressen. Detta föranledde många medlemmar av partiet att vända sig till Set Persson för att få tillgång till hans tal. Denne hänvisade till partiledningen eftersom talet fanns upptaget på diktafon. Partiledningen nekade, som tidigare nämnts, till att ge medlemmarna tillgång till talet. Förvanskningen av Set Perssons ståndpunkter intensifierades. Som svar på förfrågningar sände Set Persson ut sitt tal till en del partimedlemmar. Detta föranledde partiledningen att skicka ut en skrivelse till partiets grundorganisationer vari det krävdes att partimedlemmarna ”med harm” skulle ta avstånd från Set Perssons åtgärd att sända ut sitt tal till en del partimedlemmar. Cirkuläret innehöll negativa tillmälen till Set Persson men ingenting om de politiska frågor i vilken denne opponerat sig mot partiets politik. I Årsta västra kommun, där Set Persson varit aktiv, ledde detta till att några medlemmar gjorde ett förslag till uttalande. Förslaget innehöll i huvudsak ett konstaterande att partiledningens version av Set Perssons ståndpunkter var en förvanskning. Det fördes vidare fram att de underliga metoder som t. ex. började tillämpas vid de fackliga valen och vid 1:a majfirandet hade drivits igenom av partiledningen utan diskussion i partiet. Man krävde att partiledningen skulle ta upp dessa saker till saklig behandling. Detta skulle bl. a. ske genom att Set Perssons kongresstal fördes ut till diskussion i partiet.

På det medlemsmöte där denna resolution behandlades röstade fem medlemmar för att den skulle antas. De gjorde detta trots att en medlem av partiets arbetsutskott hotat dem med uteslutning om de antog resolutionen. Samtliga fem blev också uteslutna. Efterhand uteslöts ett drygt hundratal medlemmar. Många andra tvingades begära sitt utträde ur partiet. Utrensningarna ägde främst rum i orterna Stockholm, Köping, Bollnäs och Söderhamn.

Vem utnyttjade fiendepressen.

Den 16 januari 1954 meddelades det i den socialdemokratiska pressen att man den 18:e skulle börja en artikelserie om Set Perssons tal på den 16:e partikongressen. Så skedde också och samma dag kunde man läsa en ledare i SKP:s partiorgan Ny Dag med rubriken ”Set Persson kastar masken”:

”I en stencilerad skrift som han dels sänt ut till enskilda partimedlemmar och dels tillsänt pressen utfärdar han en krigsförklaring mot kommunistiska partiet”.

Hur förhöll det sig i själva verket? Set Persson förnekade kategoriskt att han tillsänt eller yttrat sig för fiendepressen. Tidningen Dagens Nyheter skriver själv den 19 januari:

”Set Persson anlägger rollen av sfinx när Dagens Nyheter vill språka med honom. Det enda han upplyser om är att han själv inte tillsänt pressen något material i saken och aldrig avsett att det skulle bli publicitet kring hans aktion. Desto lättsammare att komma till tals med är hans motståndare hr Hagberg.”

Vid en närmare undersökning finner man flera intressanta saker. Redan den 1 december 1953 meddelade Helmer Persson, som var medlem av partiets arbetsutskott, på ett möte att ”Set Perssons tal ligger på Morgon-Tidningens redaktionsbord”. Denna uppgift bekräftades också av andra partiledningen närstående medlemmar. Vidare stod det att läsa i tidningen Expressen den 19 januari 1954:

”I den långa skrivelsen som bär titeln ”Till försvar för kommunismen” och består av 61 maskinskrivna kvartoark”

Det tal Set Persson tillsänt intresserade partimedlemmar var utskrivet på 27 sidor stencilerade folioark.

Pressen hade alltså tillgång till materialet minst en och en halv månad innan det publicerades.

Vi tvingas härav dra slutsatsen att partiledningen ordnat så att pressen fått tillgång till materialet. Vidare måste vi dra slutsatsen att partiledningen ordnade så att materialet inte publicerades förrän lagom till partidistriktens årskonferenser. Syftet med detta var att undvika debatt i de politiska sakfrågorna genom att i en väl vald situation intensifiera lögnpropagandan om Set Perssons förment partifientliga verksamhet.

Att SAP/LO-ledningen klart förstod vilka som var deras vänner inom SKP framgår klart av LO:s organ Aftontidningen den 18 januari 1954:

”Ur socialdemokratisk synpunkt finns det ingen anledning att beklaga att oddsen går emot Set Persson. Han är utan tvekan en farligare motståndare än de nuvarande makthavarna.”

Likvideringen av det kommunistiska ungdomsförbundet.

En av stridsfrågorna inom SKP var frågan om Sveriges Kommunistiska Ungdomsförbund SKU. År 1943 hade Sven Linderot slagit fast behovet av ett kommunistiskt ungdomsförbund:

”Fostran till kommunism, som är den kommunistiska ungdomens alldeles särskilda uppgift, måste ske genom harmoniskt samspel av studier, arbete och kamp.”

På SKU:s kongress 1944 antogs följande passus i ett principprogram:

”Förbundet ställer som riktpunkt för sin verksamhet att åstadkomma en förening av all framstegsvänlig ungdom i ett förbund.”

Den likvidering av den kommunistiska agitationen och propagandan, som inleddes efter det andra världskriget, fick stora konsekvenser för ungdomsförbundet. Enträgna försök gjordes att likvidera ungdomsförbundet genom att söka omvandla SKU till en massorganisation på bred – partilös – basis. Denna massorganisation skulle huvudsakligen syssla med olika fritidssysselsättningar. Man motiverade dessa försök att likvidera SKU med en vantolkning av det ovan citerade beslutet från ungdomsförbundets kongress 1944.

SKP:s ledning gör en medveten feltolkning

På SKP:s 15:e kongress år 1951 slog man fast:

”Partiets 12:e kongress godkände enhälligt de beslut som fattades av ungdomsförbundets centralstyrelse 1944 och som sedan utformades i partiets stadgar. Dessa beslut förutsatte en omläggning av verksamheten bland ungdom på en bred partilös basis, för att göra ungdomsförbundet till en verklig massorganisation. Besluten omsattes tyvärr inte i praktiken. 15:e partikongressen anser det vara en uppgift av första ordningen att dessa beslut genomföres”.

Set Perssons kamp mot detta beslut ledde till att SKU inte formellt upplöstes. I praktiken passiviserades dock förbundet genom beslut från partiledningen under perioden 1952-53. SKU omvandlades till ett fritidsförbund som sysslade med att bygga modellflygplan, starta frimärkssamlar-sektioner osv. Förbundet ersattes så småningom med Demokratisk Ungdom /DU/. Partiledningen med Hagberg, Lager och Linderot i spetsen hade lyckats eliminera ytterligare en fara för marxist-leninistisk opposition i partiet.

Set Persson organiserar kampen. SKA bildas.

När Set Persson drivits ur partiet bildade han marxistiska studiecirklar. I och med att revisionismen framträdde allt öppnare i SKP och också internationellt ökade behovet av en fastare organisation. På en konstituerande kongress i juni 1956 bildades Sveriges Kommunistiska Arbetarförbund (SKA). Man gav ut tidskriften *Revolt* med Set Person som redaktör. Tidskriften kom ut med tre nummer om året. Den höll under hela sin existens en mycket hög kvalitet. I *Revolt* analyserades utvecklingen i den kommunistiska rörelsen såväl i Sverige som internationellt. I olika artiklar uppmanades medlemmar att inuti partiet ta upp kritik mot ledningens revideringar av den vetenskapliga socialismen.

SKA blev aldrig någon stor organisation. Efter Set Persons död föll förbundet allt mer samman. Orsaken till detta låg främst i det faktum att det under hela den tid SKA bedrev sin verksamhet rådde en utpräglad stiltje på klasskampens område i det monopolkapitalistiska Sverige. 1950-talet och de första åren av 1960-talet var en tid av utpräglad högkonjunktur och kallt krig. Marxist-leninisterna hade under dessa förhållanden svårt att nå ut till massorna med den kommunistiska agitationen och propagandan.

SKP:s revisionism tar sig allt öppnare uttryck

Efter kongressen 1953 kom SKP:s revisionism att framträda alltmer öppet. Talet om ”den parlamentariska vägen till socialismen”, ”den fredliga vägen till socialismen” och ”Sveriges väg till socialismen” började förekomma allt oftare i partiets utåtriktade propaganda. Man började allt oftare tala om en ”demokratisering av samhället” utan att behandla frågan om statens klasskaraktär, den proletära revolutionen och proletariatets diktatur. För att motivera detta presenterades följande tänkvärdheter i studiematerialet ”Sveriges väg till socialismen”:

”I många situationer kan det vara så att propagerandet av en teoretiskt riktig sats försvårar genomförandet av en politik som kan förverkliga den målsättning satsen själv uppställer”

Människor som reviderar marxismen-leninismens grunder och som samtidigt säger sig vilja kämpa för socialismen får sannerligen komma med krystade ursäkter för sin revisionism.

Oppportunismen segrar i det sovjetiska kommunistpartiet.

Utvecklingen inom det svenska kommunistpartiet förstärktes av den revidering av marxismen-leninismen som utformades av Nikita Chrusjtjov och hans anhang på SUKP:s 20:e kongress 1956.

Redan i juni 1956 tog Set Persson upp Chrusjtjovs tal vid SUKP:s kongress och utsatte det för hård kritik i broschyren ”Vart vill Chrusjtjov leda kommunisterna?” Set Persson behandlade i denna broschyr framför allt de avgörande frågorna om krig och fred och om vägen till socialismen. Set Persson avvisade med skärpa den av Chrusjtjov inledda attacken mot marxismen-leninismen som denne bedrev under förevändningen att man måste bekämpa ”personkulten under Stalin-tiden”.

Chrusjtjov ställde i sitt tal frågan: ”Måste kanske mänskligheten som upplevt två blodiga världskrig genomgå ännu ett?” Han talade mycket om nödvändigheten av att undvika krig, men han redogjorde inte för hur detta skulle kunna ske. Han undvek också att skilja på olika sorters krig. Set Persson kommenterade:

”Talet är dunkelt. Chrusjtjov skiljer inte på rättfärdiga krig, där förtryckta folk med rätta griper till vapen, och på de imperialistiska staternas tilltänkta krig mot det socialistiska lägrets folk och på krig mellan kapitalistiska stater och statsgrupperingar.

...

Det är visserligen så att den kapitalistiska politiska ekonomins lagar, vilka är lika orubbliga som naturlagarna, de återspeglar ekonomins objektiva processer, vilka försiggår oberoende av människornas vilja. Människorna kan inte upphäva dessa lagar, med bibehållandet av de samhällsförhållanden, under vilka de verkar. Men – människorna kan lära känna dessa lagar, ta hänsyn till dem och medverka till att

en lag, som under vissa samhällsförhållanden medför förödande verkningar, får avträda från scenen och ge plats åt nya lagar med andra verkningar, vilka uppstår på grundval av nya ekonomiska förhållanden.

Däri ligger betydelsen av den subjektiva kraften, av den kraft som består i att människorna handlar medvetet för att få till stånd förändringar, alltså för att få till stånd nya ekonomiska förhållanden alltså för att avskaffa kapitalismen och införa socialismen. Först när arbetarklassen och dess hjälpkrafter gör detta avskaffar de orsakerna till krig, ty det kapitalistiska samhällssystemets lagar leder obönhörligen till krig. Sådan är Marx-Lenins-Stalins lära, styrkt av erfarenheterna, accepterad av oss. Vi måste troget hålla fast vid denna lära, eljest går vi vilse tillsammans med dem, som vi säger oss vilja leda.

...

Första världskriget var alltså inte ödesbestämt, men det internationella proletariet – vars uppgift det varit att med revolutionära medel förhindra krigsutbrottet, detta proletariat var genom förräderiet från Andra Internationalens ledare desorganiserat.

...

Alltså om det internationella proletariet vid tiden för första eller andra världskriget inte blivit förrått, förlätt och splittrat av de socialdemokratiska ledarna skulle kriget ha kunnat förhindras och varaktig fred kunnat skapas genom att proletariet i de imperialistiska länderna tagit makten, krossat kapitalismen och skapat ett socialistiskt samhällssystem.”

Chrusjtjov förnekar statens klasskaraktär.

I frågan om den parlamentariska vägen till socialismen sade Chrusjtjov i sitt tal:

”I detta fall kan denna för många högt utvecklade kapitalistiska länder traditionella institution /det borgerliga parlamentet/ förvandlas till ett organ för sann demokrati, för de arbetandes demokrati.”

Han talade samtidigt mycket om den parlamentariska vägens möjligheter. Set Persson bemötte Chrusjtjovs vaga formuleringar:

”Teorin om den parlamentariska vägen till socialismen inramas i fraser, uttryckta i så odefinierbara och tånjbara ord som ”sann demokrati” och ”den verkliga folkviljan.

Chrusjtjov använder sig av denna för marxister främmande terminologi för att undgå att ge klart besked i frågan: KAN SOCIALISMEN GENOMFÖRAS OCH KOMMA ATT BESTÅ UTAN PROLETARIATETS DIKTATUR?”

Set Persson sammanfattade slutligen innehållet i Chrusjtjovs tal:

”Vart vill egentligen Chrusjtjov komma med sitt tal, där han å ena sidan faktiskt reviderar denna lära och grumlar till begreppen i fråga om vad som är kärnan i marxismen-leninismen, nämligen beträffande den proletära diktaturen.

I teoretiska frågor saknas något från Sovjetunionens Kommunistiska Partis 20:e kongress som aldrig saknades då Lenin och Stalin var med. Det saknas klarhet i vad som uttalas från kongressen.

Det är att emotse en mycket ökad takt i de av opportunisterna angripna namnkommunisternas marsch till träsket, en takt som inte minst kommer att öka här i landet.”

Efter Stalins död 1953 skärptes motsättningarna inom SUKP mellan i första hand en gruppering kring Molotov, Kaganovitj, och Malenkov å ena sidan och en kring Chrusjtjov å den andra. SKA:s verkställande utskott gör i Politisk information från SKA, nr 2 den 12 juli 1957, en kort genomgång av motsättningarnas innehåll och utveckling. Sammanfattningsvis:

”I Sovjetunionens KP råder nu motsättningar mellan två riktningar i principiella frågor. Den ena riktningen, som främst företrädes av Chrusjtjov, vill gå fram enligt en uppenbart opportunistisk, i många fall från marxismen-leninismen avvikande väg. Den andra riktningen har i partiets ledning främst företräts av Molotov och hans medkämpar, Denna grupp är motståndare till en revision av marxismen-leninismens principer.” Det lyckades Chrusjtjov att få kontrollen över partiapparaten, manövrera ut oppositionen och föra in partiet på en väg som bland annat kom att innebära kapitulation gentemot den aggressiva USA-imperialismen.

Kinas kommunistiska parti tar upp kampen

I april 1956 tog Kinas kommunistiska parti upp kampen mot revisionismen inom SUKP genom att publicera artikeln ”Historiska erfarenheter av proletarietets diktatur”.

I denna artikel slog KKP fast:

”Intet folk kan bygga socialismen och marschera vidare till det kommunistiska samhället utan att följa en väg, som i vissa bestämda grundläggande stycken är lika med den ryska oktoberrevolutionens väg.”

KKP tog i denna artikel ställning mot den i antikommunismens tecken iscensatta kampanjen mot Stalin. KKP konstaterar att Stalin gjorde sig skyldig till mycket allvarliga fel, särskilt i sitt sätt att behandla motsättningarna inom partiet och folket. Men man erinrade samtidigt om hans storhet då han stod i ledningen för sovjetfolket i kampen att försvara det leninistiska arbetet gentemot leninismens fiender för att bygga upp det socialistiska samhället. Man erinrade om hans storhet som sovjetfolkets ledare i kampen mot Hitlerfascismen. KKP sammanfattade:

”Vi anser att om man jämför Stalins fel med hans förtjänster så kommer felen först i andra rummet”

I detta sammanhang analyserade KKP också motsättningarna i världen och karaktären på olika typer av motsättningar. Set Persson:

”Kinas kommunister påvisar att den internationella kamp som pågår mellan socialismens och imperialismens krafter till sitt egentliga innehåll är en klasskamp i världsomfattande skala.”

Med detta konstaterande som utgångspunkt behandlade KKP även frågan om de två artskilda typer av motsättningar som objektivt är påvisbara.

Den första typen utgöres av oöverkomliga motsättningar som råder mellan de imperialistiska och socialistiska lägren, mellan imperialisterna och de förtryckta nationernas folk och mellan borgarklassen och arbetarklassen i de imperialistiska länderna. I samtliga dessa fall orsakas motsättningarna av kollisioner mellan klassintressen.

Den andra typen utgöres av de motsättningar som kan uppstå inom folket, t. ex. mellan delar av medlemskader i ett kommunistiskt parti. Sådana motsättningar måste lösas genom kritik och kamp med sikte på en ny sammansvetsning.

Sådana motsättningar får en oförsonlig fientlig karaktär först om någon av de stridande succesivt går över till klassfiendens sida. Set Persson tog omedelbart ställning för KKP i motsättningen mellan KKP och SUKP och konstaterade i en sammanfattning av KKP:s artikel:

”I denna kritiska situation för den kommunistiska rörelsen lämnade Kinas Kommunistiska Parti i december 1957 ett bidrag till återställandet av enheten vilket är av oskattbart värde och som säkerligen kommer att bli av historisk betydelse.”

Efterskrift

Utvecklingen efter Set Perssons död 1960 har gett honom rätt i allt väsentligt. De viktigaste motsättningarna i världen har skärpts. Klasskampen har hårdnat här i landet.

Set Perssons farhågor vad beträffar utvecklingen inom SKP och SUKP har bekräftats. SKP:s omvandling från ett marxist-leninistiskt parti till ett klassarbetsparti har fortsatt och opportunisten har fått ett allt starkare grepp över partiet. Denna utveckling ledde fram till antagandet av det nya programmet om partiets namnbyte till Vänsterpartiet Kommunisterna (VPK) på kongressen 1967. Denna utveckling har inneburit ett förstärkande av reformismens inflytande över arbetarna och en ökad fara för brist på ledning inför de kommande massstriderna.

Mot denna rörelse uppstod en opposition inom partiet som tog sig uttryck i en reservation på marxist-leninistisk grundval till programförslaget på kongressen 1967. Skriften ”Vart går SKP?” av

Nils Holmberg kom 1965 och marxistiska studiesällskap organiserades. Oppositionen, främst centrerad kring Nils Holmberg i Göteborg och Bo Gustavsson i Clarté tog ställning för KKP och tog upp studier i marxismen-leninismen organiserat. Oppositionens stöd på kongressen 1967 var begränsat och i juni bildades KFML med målsättningen att återskapa ett kommunistiskt parti. Kampen för att åter bygga upp ett kommunistiskt parti stod åter på dagordningen i Sverige.

Inom VPK: s ungdomsförbund, VUF, skärptes också motsättningarna. En marxist-leninistisk opposition tog klarare form under hösten 1969. Den fick majoritet för sin linje i förbundsledningen och riktlinjer för kampen för att ställa förbundet på marxist-leninistisk grundval drogs upp. Inför denna utveckling kom VPK:s hets och trakasserier att öka. Utvecklingen bekräftades på VUF:s kongress i juni 1970 då plattform, resolutioner och taktiska riktlinjer antogs. Marxist-Leninistiska Kampförbundet bildades. I samband med denna utveckling kom frågan om enandet av den marxist-leninistiska rörelsen, lösandet av motsättningar mellan organisationerna och partibygget upp.

Under 1970, i samband med gruvstrejken, valet och utvecklingen av motsättningarna inom den marxist-leninistiska rörelsen har allvarliga brister i partibygget blivit uppenbaras. Motsättningarna har skärpts. En huvudfråga i denna utveckling är enligt vår uppfattning frågan om opportunistens framväxt och synen på kampen mot olika avvikelser, för en riktig politisk linje. En allvarlig brist har visat sig vara att vikten av en genomgång av kamperfarenheter från SKP:s praktik, utvecklingen av motsättningarna inom partiet och opportunistens befastande i partiet tillsammans med en värdering kraftigt har underskattats. I den mån inte lärdomar dras från det förflutna ökar också faran för att opportunisten redan från början får fäste inom det nya partiet och äventyrar dess framtid.

I den kamp för enhet som skapandet av ett kämpande kommunistiskt parti förutsätter är det därför enligt vår mening viktigt att dra lärdom av Set Perssons kamp mot opportunistens utbredning i SKP.

Vi citerar till sist avslutningen av ett inlägg av Set Persson på partistyrelsemöte 1949, då han krävde en grundlig genomgång och analys av partiets politik från 1943:

”Därför menar jag och de kamrater som insett detta, att vi måste ingående granska politiken under 'den fredliga vägens tid' i vår partihistoria, för att låta granskningen bli ett medel med vars hjälp vi kan skapa garanti mot vad som var felet, eller eventuellt var felet under ifrågavarande tidsavsnitt – och det oavsett om felet härleder sig från en oriktig teori eller oriktig taktik, eller en oriktig tillämpning av partiets beslut från enskilda kamraters sida.”

LÄR AV SET PERSSONS KAMP FRAM MOT SVERIGES KOMMUNISTISKA PARTI

Marxist-leninistiska kampförbundet
Förbundsstyrelsen

Lästips

Uteslutningen av Set Persson ur det svenska kommunistpartiet, och dess för och efterspel, har en central plats i skriften *Till försvar för kommunismen*. Det kan därför vara viktigt att ta del av en annan, mer kritisk redogörelse av fallet Set Persson. I [C-H Hermansson - En politisk biografi](#) av Werner Schmidt behandlas frågan ganska utförligt – se marxistarkivets utgåva, särskilt sid. 146 ff.